

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Daniela Kučerová

ČTENÁŘSTVÍ A HODNOTY STUDENTŮ FHS UK

Bakalářská práce

Vedoucí: Ing. Libor Prudký, PhD.

Praha 2016

Autorka práce: Daniela Kučerová

Vedoucí práce: Ing. Libor Prudký, PhD.

Rok obhajoby: 2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá dětským čtenářstvím a jeho dopady na přijímané hodnoty jedince. Nejprve jsou zkoumány vlivy, které na dětské čtenářství působí – demografické, socializační a statusové. Následně je zkoumán vliv dětského čtenářství na utváření hodnotových orientací. Empirický výzkum je založen na sekundární analýze dat z výzkumu hodnot, který probíhá na Fakultě humanitních studií Karlovy univerzity. V této práci analyzuji data sesbíraná v roce 2012 a 2014.

Klíčová slova

Čtenářství, dětské čtenářství, hodnoty, hodnotové orientace, socializace, status, demografie.

Abstract

This bachelor thesis is about children's reading and about its impacts on received values. First the influences on children's reading are examined – demography, socialization and status. Then I examine the impact of children's reading on forming of value orientations. Empirical research is based on secondary analysis of data from values study, which takes place at the Faculty of Humanities at Charles University. In this thesis I analyze the data collected in 2012 and 2014.

Keywords

Reading, children's reading, values, value orientations, socialization, status, demography.

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická část	9
1.1. Pojetí dětského čtenářství.....	9
1.2. Vznik dětského čtenářství a vlivy.....	10
1.2.1. Socializace.....	11
1.2.2. Socioekonomický status rodiny.....	13
1.2.3. Demografie.....	15
1.3. Hodnoty.....	18
1.3.1. Pojetí hodnot.....	18
1.3.2. Vznik hodnot a vlivy.....	19
1.3.3. Vliv socializace na hodnoty.....	20
1.3.4. Dopady čtenářství na hodnoty	21
1.3.5. Hodnoty v empirických výzkumech.....	22
2. Empirická část.....	26
2.1. Metodologie	26
2.1.1. Výzkumný problém a otázky	26
2.1.2. Strategie	26
2.1.3. Technika sběru dat	26
2.1.4. Výběr vzorku.....	26
2.1.5. Analytické postupy	26
2.1.6. Hodnocení kvality výzkumu.....	27
2.1.7. Etické otázky.....	27
2.2. Výzkum	28
2.2.1. Dopady demografie, statusu a socializace na čtenářství	28
2.2.2. Dopady čtenářství na hodnoty	62
Závěr.....	70
Použitá literatura:.....	72

Úvod

Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že mne zajímá, jaký má dopad na naše uvažování a rozhodování čtení – činnost, se kterou se setkáváme v každodenním životě. Ať už si to uvědomujeme či ne, čtenářství ovlivňuje naše postoje a hodnoty, a mou otázkou je jak.

To je tedy mou hlavní výzkumnou otázkou: Jak ovlivňuje dětské čtenářství pozdější hodnoty člověka. K tomu ale nejprve musím blíže určit pojetí dětského čtenářství, zjistit, jak ho ovlivňuje rodinné zázemí, genderové rozdíly apod. Dalšími výzkumnými otázkami tak bude, jaký vliv má na dětské čtenářství demografie, socializace a status rodičů.

Pro můj výzkum jsem se rozhodla použít kvantitativní metodu, která poskytuje více dat. Využiji již sesbíraná data z roku 2012 a 2014 z Výzkumu hodnot studentů FHS UK, který probíhá formou standardizovaného dotazníku, a provedu sekundární analýzu dat pro vlastní výzkum.

V první části tohoto textu se budu věnovat teorii. Pokusím se uvést čtenáře do problematiky, poskytnu mu souhrn, co o dětském čtenářství říká literatura a jak je dětské čtenářství vůbec definováno. Pro porozumění celé práce je důležité vymezit pojetí čtenářství, ale také významných vlivů, které na něj mají dopad.

Druhá část mé bakalářské práce prezentuje výsledky empirického výzkumu. Jak již bylo řečeno, můj výzkum je založen na sekundární analýze dat, které byly získány při Výzkumu hodnot studentů, který probíhá na FHS. Sběr dat se dělá každé dva roky na zářijové letní škole. Údaje poskytují studenti přijatí do prvního ročníku. Tento vzorek je omezen jak tím, že se jedná o studenty vysoké školy, tak možná i jejich zaměřením, neboť lze předpokládat, že se všichni tito studenti profilují v humanitních oborech.

Dotazník kromě otázek zaměřených na hodnoty obsahuje také otázky týkající se statusových, demografických a socializačních indikátorů. Díky tomu lze najít předpoklady pro dětské čtenářství a uděláme si obrázek o pro-čtenářském klimatu v rodinách.

Já budu ve své analýze dat porovnávat otázky vypovídající o dětském čtenářství s ukazateli demografických, socializačních a statusových vlivů, abych zjistila, jak tyto indikace na čtenářství dětí působí. Dále chci výsledky srovnat s otázkami, které odhalují hodnotové orientace respondentů. Díky této analýze bude možné zachytit vztahy mezi

dětským čtenářstvím a utvářejícími se hodnotovými strukturami studentů FHS. Obě tyto skupiny vlivů a vztahů mezi nimi v závěru porovnáám ještě mezi roky 2012 a 2014.

Cílem práce je naznačit strukturu vlivů na dětské čtenářství a zároveň dopady a důsledky podob dětského čtenářství na utváření hodnotových struktur studentů přijatých do prvního ročníku FHS a případně zaznamenat změny mezi roky 2012 a 2014.

Hlavní výzkumnou otázkou je vztah mezi čtenářstvím a utvářením hodnotových struktur studentů FHS a to jak pokud jde o vlivy na čtenářství, tak pokud jde o dopady diferencí v dětském čtenářství na utváření hodnotových struktur.

Díličními otázkami jsou specifikace vybraných demografických, socializačních a statusových vlivů na zkoumané skutečnosti – na čtenářství a na utváření hodnotových struktur.

1. Teoretická část

V teoretické části se čtenáři snažím nabídnout přehled toho, co o dětské čtenářství a čtenářském klimatu říká v práci použitá literatura, protože jejím prostřednictvím můžeme přesněji porozumět, zpracovat a interpretovat výsledky empirického výzkumu. Kromě pojetí čtenářství je třeba si také vymezit hodnoty, vysvětlit, jak vznikají a čím jsou ovlivňovány. Tato vymezení jsou podmínkou pro pochopení a možnosti výkladu základních i navazujících výzkumných otázek této práce.

1.1. Pojetí dětského čtenářství

Pro porozumění problematice dětského čtenářství je nezbytné vymezit si jeho pojetí, protože nelze pracovat s obecně přijímanými pojmy a s jejich „definitivním“ vymezením. Pokusím se podat přehled pramenů, které jsou v této problematice nejvíce využívány.

Čtení můžeme chápat jako „komplex schopností, návyků a postojů souvisejících se čtením. Jedná se jak o schopnost rozumět psanému a využít pochopené informace, tak o vytvoření návyku číst ve svém každodenním životě jak z důvodů nutnosti, tak pro zábavu. Patří sem ale i postoje, které dítě vůči četbě a knihám zaujímá.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 40)

Dobrý čtenář je pak tedy ten, kdo tento komplex schopností ovládá. Aby se dítě mohlo pokládat za dobrého čtenáře, musí 1) rozumět abecednímu systému svého rodného jazyka tak, že je schopné identifikovat jednotlivá slova; 2) ovládat a používat základní schopnosti a strategie, které mu pomáhají rozumět obsahu slova a 3) číst plynule nahlas (Václavíková Helšusová, 2012).

Další definici četby poskytuje text Jiřího Trávnička. Podle něj je četba „více než základní (mediální) aktivita zaměřená na knihy; aktivita, která vykazuje vlastní vnitřní zákonitosti a ze které je patrná nějaká intence, plánovitost, hodnotový vztah ke knihám a jejich výběru; jde o vztah, který nevzniká jednorázově, ale musí být po určitou dobu rozvíjen a udržován.“ (Trávniček, 2007, s. 35) Za čtenářství pak považuje plánovité a cílené rozvíjení četby, kterému má pomáhat především škola a vzdělávací instituce, například knihovna.

Čtení je soukromá aktivita, přesto je jevem sociálním. Zanechává totiž po sobě v člověku otisky, tzv. socio-kulturní stopu, a někam ho zařazuje. Kniha, přestože ji čteme o samotě,

nás spojuje s jinými lidmi. S autorem, s osobou, která nám knihu doporučila, apod. Čteme ji vždy z nějakého důvodu, chceme se něco dozvědět nebo se potěšit, a také knihu čteme v nějakém čase a prostoru. (Trávníček, 2010)

1.2. Vznik dětského čtenářství a vlivy

Čtenářství u dítěte vzniká ještě v době, kdy samo zatím číst neumí. Jaký bude jeho vztah ke čtenářství, na to má vliv mnoho činitelů – „celkové prostředí jeho života, pohoda nebo napětí, jimiž je obklopeno, vzor, příklad, nálada, atmosféra, rodina, škola, to, jak brzo se setkává se slovesnou tvorbou a jak je mu představena, jak se, obrazně řečeno, „včlení“ do množství dalších zájmů a zaměření, jimiž se dítě projevuje.“ (Chaloupka, 1995, s. 5)

Je řada názorů na to, kdy přesně se vytváří vztah dítěte k četbě. Podle Chaloupky (1995) někteří tvrdí, že v době, kdy se dítě bezprostředně setkává se zvukovou stránkou jazyka, tedy při používání různých rozpočítadel, odříkávání různých básniček a říkadel, apod. Další myslí, že vztah k četbě vzniká ještě dříve, v době, kdy dítě poslouchá pohádky, které mu rodiče vypravují či předčítají. Někdo šel ještě hlouběji a prohlásil za počátek onoho vztahu kojenecký věk, kdy maminka dítěti zpívá ukolébavky před spaním. Objevil se však názor, který šel ještě do doby před kojeneckým věkem. Podle této teorie je rozhodující již doba před narozením dítěte, zda matka v této době sama čte nebo zpívá. Ze všech těchto teorií však vyplývá jedno – vztah ke čtenářství se tvoří v předškolním věku dítěte a v rodině. (Chaloupka, 1995)

Tzv. orientační rodina, ta, ve které dítě vyrůstá, působí na jedince po všech svých stránkách, určující je její sociální i ekonomický kontext. A to všechno se určitým způsobem promítá i do přístupu jedince k četbě. Rodina je první místo, kde se dítě ke knize dostává, proto je role rodiny ve vytváření přístupu k ní stěžejní.

Pro vytvoření dětského čtenářství schopnosti je pozitivním faktorem pro-čtenářské klima v orientační rodině. Pro-čtenářské klima se vymezuje „na základě podpůrných kulturních aktivit a zdrojů v rodině původu, které jsou laděny pro vytváření dětských čtenářských dovedností a návyků.“ (Šafr, 2012, s. 72) Funkčnímu pro-čtenářskému klimatu by správně mělo předcházet ještě pre-čtenářské, které probíhá v rané fázi dětství a zahrnuje povídání si s dítětem, zpívání, předříkávání a předčítání pohádek. Tím se u dítěte stimuluje zájem o knihu a radost z čtení, což u něj rozvíjí vlastní čtenářství.

„O zprostředkování vztahu dítěte ke knize je vhodné uvažovat ve dvou dimenzích: v podobě interakce mezi rodičem a dítětem – předčítání a komunikace o přečteném obsahu knih a dostupnosti knih doma společně se čtením rodičů, jež poskytuje zázemí k nápodobě čtení.“ (Šafr, 2012, s. 74)

Na rozvoj čtenářských dovedností a návyků působí celá řada podnětů, které se mohou navzájem podporovat nebo naopak stát proti sobě, a postoj dítěte ke knize je výsledek zápasu těchto podnětů. Tento zápas podnětů je ale nevypočitatelný a i přes snahu rodičů vytvořit u dítěte zálibu v četbě u něj nemusí vzniknout kladný vztah ke knihám a naopak tento vztah se může vyvinout u dětí, které ke čtení nikdo nevedl. Existují tedy náhodné podněty, které nelze ovlivnit a nelze je také pojmenovat. Existuje ale celá řada podnětů, které náhodné nejsou a které mohou pozitivně působit na tvorbu předpokladů čtenářství. Mezi tyto podněty patří předčítání a vypravování pohádek, povídání si o nich, prohlížení si obrázkových knížek bez textu, písničky a říkanky, ale také sledování pohádek a večerníčků v televizi. Tyto podněty mají na dítě velký vliv ze dvou důvodů. Prvním z nich je, že takové podněty dítě zastihují ve fázi, kdy má silnou představivost, vnímá je jinak, než je bude vnímat později, celistvěji a zástupně, se schopností nechat je ožít. Zadruhé je dítě vnímá všemi smysly, uvnitř podněty zpracovává a promítá je do vlastního já, jak s nimi zachází svou fantazií, citovostí a chutí po poznání. Dítě, kterému se tyto slovesné podněty nedostávají, má tendence nahradit si je něčím jiným a nahrazuje je tak i do budoucnosti. Může se ale také stát, že slovesné podněty nejsou nahrazeny a tak schopnosti, které by díky těmto podnětům vznikly, nemají šanci se vyvinout. (Chaloupka, 1995)

Tyto podněty jsou však součástí širších a obecnější podnětů. „Patřilo by mezi ně především samotné vytváření „světa dítěte“ v nejobsáhlejších smyslu – způsob, jakým se s předškolním dítětem jedná, zachází, hovoří, jaký prostor je ponecháván jeho hrám, zábavám, skrytým i zjevným přáním, ale i důslednost, s níž je vedeno k plnění svých stále narůstajících povinností.“ (Chaloupka, 1995, s. 20)

1.2.1. Socializace

Tak jako u ostatních stránek osobního rozvoje dítěte přenos postojů ke knihám probíhá prostřednictvím socializace. Socializace je proces, během kterého se dítě začleňuje do společnosti, učí se jejím normám a připravuje se na svou sociální roli a sní spojené úlohy. (Říčan, 2014) Socializaci rozdělujeme podle období, ve kterém probíhá, na primární, sekundární a terciální. Primární socializace u dítěte probíhá v nejranější fázi jeho života a

klíčovou roli v tomto procesu hraje rodina. Sekundární analýza nastává ve chvíli, kdy do procesu vstupují i další činitelé – vrstevníci, apod. Terciální socializace přichází až v dospělém věku, kdy člověk mění své postoje podle interakce se svým okolím. V mém výzkumu se zaměřím na primární socializaci a vliv rodiny.

„Těžiště procesu socializace leží v dětství a adolescenci, to, co si člověk osvojí v průběhu primární socializace, bývá hluboce internalizováno a přetrvává, hlavně pokud jde o hodnotové orientace, často až do konce života.“ (Patočková, Špaček, Šafr, 2012, s. 116) Nejvýznamnějším činitelem v tomto procesu jsou pak rodiče, coby nejbližší osoby, a právě od nich dítě přejímá jejich vzorce chování. V dalším průběhu života se samozřejmě doučuje i jiným vzorům při setkání s ostatními činiteli, což se děje během školní docházky. Děťství a rodina jsou však klíčové. V dětství totiž právě rodina dítěti určuje, jak bude trávit svůj volný čas. Rodiče silně ovlivňují výběr volnočasových aktivit, ať už je smyslem odpočinek od školních povinností či osobní rozvoj. Rodiče mohou působit záměrně i nezáměrně. „Za hlavní faktory přispívající k socializaci volného času v dětství či adolescenci lze označit: postoje a hodnoty rodičů ve vztahu k trávení volného času, vlastní volnočasovou participaci rodičů (co dělají rodiče) a v neposlední řadě také interakce rodičů a dítěte (co dělají spolu). Pochopitelně na vytýčení směru, jak jednou bude člověk trávit volný čas v dospělosti, má vliv také vnější prostředí mimo rodinu, především pak vrstevnické skupiny. Dále je třeba uvažovat genderové odlišnosti trávení volného času v adolescenci a samozřejmě dostupnost příležitostí a širších souvislostí života v dané lokalitě, kdy hlavní odlišnost můžeme nalézt mezi venkovem a městem.“ (Patočková, Špaček, Šafr, 2012, s. 121)

Čtení je socializací ovlivněno stejně jako jiné volnočasové aktivity – rozhodující není jen fakt, že se tomu dítě věnovalo v dětství, důležitou roli hraje také to, zda v oné činnosti nacházelo zálibení. Proto, aby u dětí zájem o kulturu přetrval, je nutný dobrý vztah s rodiči. Budou-li si totiž děti aktivity, které jim vybírali rodiče, pamatovat jako činnosti, do kterých byly nuceny a nebudou na ně mít pozitivní vzpomínky, vytvoří si naopak averzi a v pozdějším věku je mohou odmítat.

Důležitým socializačním faktorem je, jakou si rodiče zvolí výchovnou strategii. Rodiče si svůj výchovný styl vybírají především na základě svých hodnot. Nejčastěji se výchovné styly rozdělují na tři přístupy. Obvyklé je pojetí vycházející z práce D. Baumrindové (1966, 1978), které uvádí také Šafr (2012). Baumrindová vymezila výchovné styly na základě náročnosti, direktivnosti, tvořivosti a míry citového pouta.

Prvním výchovným stylem je autokratický přístup. U tohoto přístupu je charakteristické, že rodiče od dětí vyžadují poslušnost, musí se podřídít autoritě. S tímto přístupem jsou spojeny i různé zákazy, příkazy a tresty a také menší míra komunikace mezi dětmi a rodiči. Rodiče mají tendence za své děti rozhodovat, říkat jim, co mají a nemají dělat, a to jak v dětství, tak i v době jejich dospívání, čímž potlačují jejich rozvoj samostatnosti.

Druhý přístup je demokratický. Zde se rodiče naopak snaží u dítěte samostatnost a zodpovědnost rozvíjet. Dítě o sobě může do určité míry rozhodovat samo. Rodiče se snaží být pro dítě vzorem a oporou, snaží se mu porozumět, naslouchat mu a vždy mu vysvětlit své i cizí jednání. U tohoto stylu je tedy vysoká míra komunikace. Tento přístup je považován za nejlepší pro osobní vývoj dítěte.

Třetím stylem je volný styl, neboli permissivní. V tomto případě má dítě maximální volnost. Rodiče jej nijak neomezují, nechávají ho rozhodovat za sebe s tím, že samo musí vědět, co chce. Tento styl rozdělujeme na dva typy. První se vyznačuje velkou shovívavostí a pochopením, to je přístup liberálně benevolentní. Druhý typ je nedbalý zanedbávající přístup, u kterého rodiče jaksí rezignovali na výchovu svého potomka, jsou vůči němu lhostejní. (Šafr, 2012)

Důležitým faktorem ve výchově je komunikace mezi rodiči a dětmi. Výzkumy komunikaci v rodině rozdělují na dvě roviny – „mluvení“ a „vedení rozhovorů“. Při mluvení je forma řečového styku méně rozvinutá. Dětem jsou kladeny základní, řekněme provozní otázky - jestli má hlad, zda udělalo to či ono, ono na ně pak stručně odpovídá a rodič mu pak dále dává jednoduché pokyny, příkazy či sdělení – že otec přijde později, že se má teple obléct, apod. Rovina „vedení rozhovorů“ zahrnuje skutečné rozhovory o zážitcích, pocitech atd. Ačkoliv bychom čekali, že druhá rovina má mezi rodiči a dětmi převažovat, protože vedení rozhovorů mezi nimi více utužuje vztahy, výzkumy ukazují, že opak je pravdou. Rodiče se kvůli nedostatku času snižují k pouhému jednostrannému „mluvení“ s dětmi, což vede k tomu, že je pořádně neznají. To vše má vliv na čtenářství dítěte. Výzkum Akademie věd v roce 1993 ukázal, že děti, které vykazovaly vyšší úroveň vlastních kulturních zájmů, ve čtenářství i jiných oblastech, se „nějak pamatují na spoluúčast rodičů v dětství“. (Chaloupka, 1995)

1.2.2. Socioekonomický status rodiny

Podstatný vliv na čtenářství má socioekonomický status rodičů. Ten bývá vymezen různě. Já budu pracovat s vymezením podle Bengtsona, který socioekonomický status definuje

jako kombinaci vzdělání, profesního postavení a příjmu. (Bengtson, Biblarz, Roberts, 2012)

Jedním z významných statusových indikátorů je vzdělání rodičů. Vzdělání rodičů „indikuje případné schopnosti rodičů s dítětem v oblasti čtenářství pracovat. Pokud rodiče disponují vyšším vzděláním, zhodnocuje se tato charakteristika často ve čtenářských zájmech dětí.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 88) Vzdělání zde na dítě působí nepřímo i tak, že si rodiče sami čtou a jsou tak ve čtenářství pro děti vzorem. Čtenářství mohou u dětí podporovat ještě více tím, že dětem předčítají a že s nimi o přečtených knihách hovoří. U vyššího vzdělání je také předpokladem bohatší knihovna, schopnost vybrat pro dítě správnou knihu, motivovat ho ke čtení, ale také přítomnost počítače v domácnosti.

Vzdělání rodičů ovlivňuje jejich profesní zařazení, které je dalším faktorem působícím na čtenářství dětí. U profesního postavení platí stejná úměrnost jako u vzdělání, čím vyššího postavení v zaměstnání rodič dosáhl, tím spíše je schopen dítě ke čtení motivovat. Rodiče s nemanuální profesí jsou spíše schopni dítěti se čtením pomoci, stejně jako s dalšími dovednostmi, které dítě potřebuje do školy.

Dalším faktorem je ekonomické zázemí rodiny a její finanční úroveň. To totiž určuje, kolik mohou rodiče do čtenářství dětí investovat. Čtenářské klima v domácnosti zajišťuje také její vybavení – na čtení působí i fakt, mají-li doma počítač s internetem. Navíc u lépe finančně zajištěných rodin je pravděpodobnější vyšší vzdělání a pracovní postavení rodičů, které, jak jsem již uvedla, pozitivně ovlivňuje dětské čtenářství.

Rodiče tak vlastně prostřednictvím knih podporují u dětí tendence k dosažení stejného vzdělání a profesního postavení, jakého dosáhli oni sami. Děti, které čtou, si vytvářejí schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a naučí se jej využívat pro své cíle. A to je pro ně později výhodou při vzdělávání a poté i na trhu práce. (Václavíková Helšusová, 2012)

Pokud rodiče u dětí vytváří kulturní kapitál (probouzí v dětech zájem o výtvarné umění, klasickou hudbu a literaturu), je vyšší šance, že se to později pozitivně odrazí v aktivitách, které si děti budou už vybírat samy. K tomu je ale potřeba, aby si děti tyto činnosti spojovaly s pozitivními pocity. V opačném případě totiž u dětí může vzniknout odpor k těmto aktivitám. A to má velký význam především při čtení coby jedním ze zdrojů

vzdělání. Pokud si dítě nevybuduje kladný vztah ke knihám v dětství, odrazí se to v jeho školních výsledcích a později to může mít dopad i na jeho sociální postavení. (Šafr, 2012)

U dětí, které si neosvojí čtenářské návyky ani další stránky kulturního kapitálu, pak může být dokonce potlačena třídní mobilita¹. Škola předpokládá, že si tyto znalosti dítě v rodině původu osvojí, nestane-li se tak, je pro dítě vzdělávání obtížnější. Škola ale sama od začátku upřednostňuje děti, které pochází z rodin s vyšším objemem kulturního kapitálu. Ostatní děti jsou pak od dosažení vyššího vzdělání odrazovány dvěma způsoby: zaprvé jsou učiteli hodnoceny hůře na základě jejich předsudků založených na jejich původu, za druhé samy díky pocitu vlastní nedostatečnosti nakonec na dosažení vyšší úrovně vzdělání rezignují. Toto sice není absolutní, i děti z nižších vrstev mohou proniknout mezi absolventy vysokých škol, nicméně šance mají menší než děti z vyšších vrstev. (Gorčíková, Šafr, 2012) „Čtení se tak stává důležitou součástí kulturní roviny utváření sociálních nerovností. Kognitivní, exekutivní a jazykové složky rozvíjené v raném dětském čtenářství napomáhají jednak k úspěchu ve vzdělávání (zejména při testech, které rozhodují o budoucí volbě vyššího vzdělávacího stupně), kdy vyšší dosažené vzdělání posléze umožňuje lepší uplatnění na trhu práce (a tedy i vyšší socioekonomické status), jednak mají i vedle tohoto nepřímého vlivu efekt přímý – čtení si osvojujeme informace, které samy o sobě jsou zhodnocovány při získávání profesního uplatnění.“ (Gorčíková, Šafr, 2012, s. 71)

1.2.3. Demografie

Jednou stránkou demografických vlivů je gender. „Dětské čtenářství je jedním z fenoménů sociálního života, v nichž se už v dětském věku lidé genderově odlišují ve svém přístupu. C. Riordan na základě svých výzkumů uvádí, že chlapci vstupují do škol s významnými deficity v oblasti čtenářství, které zatím nejsou dostatečně zkoumány a identifikovány.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 70)

K genderovým rozdílům napomáhá i sama literatura, zobrazuje stereotypní představy o dívkách a chlapcích, ženách a mužích. Kromě toho v knihách dochází k přehlížení dívek a žen, například hrdinky ženy se v knihách objevují podstatně méně, což dětem ukazuje, že ženy nemohou být hrdinkami. „Literatura pro děti je také již v knihkupectvích a v knihovnách často tříděna tak, aby děti snadno našly tu, která má podobný obsah a je pro ně nejen obsahově, ale i genderově „vhodná“. Děti vyhledávají především literaturu, která se jich týká a má je jak oslovit. Část knih se jim tudíž nedostane do ruky nebo v nich

---

¹ Tzv. reprodukce třídního postavení.

nezanechá žádný dojem z důvodu obsahu genderově nevyváženého nebo textu přímo zaměřeného na jeden gender. Problém je to především u učebních a studijních textů.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 70-71)

Podle výzkumu Václavíkové Helšusové jsou dívky podstatně častějšími, pilnějším a nadšenějšími čtenářkami než chlapci. Její průzkum ukazuje, že ze sledované skupiny dětí čte 59% dívek pravidelně ve svém volném čase alespoň jednou až dvakrát týdně, zatímco z chlapců čte pravidelně jen 44%. Každý den pak vezme knihu do ruky 33% dívek, chlapců pouze 22%. Významnějším rozdílem je pak radost z čtení. 66% dívek tvrdí, že je čtení baví, z chlapců baví čtení jen 43%.² (Gabal, Václavíková Helšusová, 2003)

Pozitivní přístup k četbě má pak rozhodující vliv na přístup dítěte ke škole. Dívky, které čtou častěji a více než chlapci a čtení jim také přináší potěšení, mají následně také lepší vztah ke škole.

Genderově odlišný přístup ke knihám mohou ovlivňovat rodiče. Rodiče mohou stejně jako u ostatních aktivit, tak i u čtenářství, vést jinak dívka a jinak chlapce. Podle výzkumu Václavíkové Helšusové se rozdíl objevuje například u rozmluv o knihách – s 62% dívek si rodiče povídali o knihách, které četly, minimálně jednou za měsíc, zatímco u chlapců je to jen 51%. „Ptáme-li se však rodičů, jak často čtou se svými dětmi nebo jak často se s nimi obecně povídají, pak jsou hodnoty téměř shodné u rodičů dívek i rodičů chlapců. Rodiče v tomto směru spíše diferencují v tématech, o kterých se svými dětmi komunikují. U dívek je téma čtené literatury častější než u chlapců.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 73)

Fakt, že dívky čtou knihy častěji, lze vysvětlit tím, že jejich struktura volného času je jiná než u chlapců. „Dívky ve sledovaném věkovém pásmu žijí poněkud odlišným, dalo by se říci dospělejším životním stylem, s vyšším akcentem na vzdělání a vlastní rozvoj. Škola je také v této věkové skupině baví nadprůměrně. Více se věnují uměleckým kroužkům, studiu cizích jazyků, jejich mimoškolní čas vykazuje více prvků individualizace a orientace na sebevzdělávání, s výjimkou práce s počítačem. Dívky jsou také silněji integrovány do komunikace v rodině a vystaveny domácím pracím. Vnímají tudíž ostřeji i rozdíl mezi volným časem a povinnostmi. Knižní trh také poskytuje velké množství publikací z oblasti dívčí četby, která patrně hraje významnou roli ve věku, který zde sledujeme. Lze rovněž

---

² Jedná se o kvalitativní výzkum z roku 2005, který vznikl za spolupráce firem Investorská inženýrská a.s. a Gabal, Analysis & Consulting. Cílem bylo zmapování čtenářských motivací a návyků u českých dětí ve věku 10 – 14 let. Sběr dat proběhl formou rozhovorů, dotazovaných bylo celkem 1092.

usuzovat, že větším soustředění dívek na emoční prožitek, který je často prostřednictvím knih stimulován, může hrát roli v intenzivnějším osvojení čtenářských návyků.“ (Václavíková Helšusová, 2012, s. 75)

Podle Trávníčka (2010) je rozdíl v přístupu k četbě mezi ženami a muži založen na rozdílném vzniku vztahu k čtenářství. Zatímco ženy jsou závislejší na prvním (rodina) a druhém (škola, přátelé) socializačním prostředí, muži naopak spoléhají více na sebe. Trávníčkův průzkum ukazuje, že „u těch, které mají vztah ke knihám silnější, je tento vztah namnoze i v daleko větší míře budován „zvnějšku“, tj. prostřednictvím sociálních vazeb, přičemž jde zároveň o vztah vědomější. Naopak muži, tj. ti, kteří mají vztah ke knihám slabší, si ho vytvářejí ve velké míře sami. Přitom socializace žen zde plně odpovídá socializaci silných čtenářů, zatímco socializace mužů odpovídá čtenářům slabým.“ (Trávníček, 2010, s. 125)

Další stránkou je pak prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. Prostředím tentokrát není myšlena rodina, nýbrž město či vesnice. Velikost města má vliv na jeho možnosti trávení volného času. „Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoli dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost. To platí zvláště pro menší děti ve velkých městech.“ (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 14) Ve větších městech je u dětí větší riziko negativního vlivu na trávení volného času.

S řadou těchto skutečností (demografických, socializačních a statusových vlivů) budu pracovat v analýze výsledků empirického výzkumu studentů FHS UK a budu mít tedy možnost porovnávat míru platnosti zjištěných poznatků na zkoumané populaci. Jsem ovšem limitována jejich podobou a výskytem ve zpracovaném výzkumu. (Dotazník z roku 2014 je v příloze.)

1.3. Hodnoty

1.3.1. Pojetí hodnot

Souběžným cílem výzkumu je odhalit, jak dětské čtenářství působí na hodnoty. Proto je potřeba pokusit se orientovat ve vymezení a pojetí hodnot. Ani zde nejsme v prostoru obecně přijímaných definicí. Poskytnu tedy pro začátek více náhledů na to, co to vlastně hodnoty jsou.

Prvním je Hudečkovo psychologické pojetí hodnot, které hodnoty zařazuje „do centrálních pojmů všeobecné teorie činnosti a tím také do motivační sféry osobnosti. Lze říci, že patří k nejdůležitějším faktorům determinujícím i regulujícím lidské chování a jednání. Přitom nejde jen o určující funkci hodnot časově omezenou, krátkodobou, či dočasnou, ale naopak o poměrně trvalou orientaci potřeb, snah, přání, chování a mnohotvárné tvůrčí činnosti člověka.“ (Hudeček, 1986, s. 44)

Hudeček dále ve své knize zmiňuje Graumannovu definici hodnot, která hodnoty vysvětluje jako „explicitní nebo implicitní koncepce hodnotových přání individua nebo skupiny, která ovlivňuje výběr možného jednání jeho druhů, prostředků a cílů,“ (Graumann, 1965, podle Hudeček, 1986, s. 44). Dále prezentuje Hollanderovu definici, která hodnoty uvádí jako „ústřední komponentu či jádro sdružování postojů, řídící chování z hlediska dlouhodobé perspektivy k určitým cílům...“ (Hollander, 1967, podle Hudeček, 1986, s. 44) Další zmíněnou definicí je Bakalářova, podle kterého jsou hodnoty globálním pojmem, který zahrnuje vztah subjektu k určité realitě. Zahrnuje různé postoje, reakce, preference, na které má vliv situace i společnost. (Bakalář, 1974, podle Hudeček, podle Hudeček, 1986, s. 45)

Urban zase píše, že „hodnoty jsou materiální či nemateriální objekty – jsoucna (např. činnosti, chování, vize, vztahy, instituce aj.), ke kterým jednotlivci prostřednictvím účasti ve skupinách a společnosti zaujímají hodnotící postoj, čímž se jim připisuje určitý význam a důležitost a snaha o jejich dosažení je následně vnímaná jako různě intenzivní nutnost.“ (Urban, 2011, s. 136)

Prudký píše, že „ať už se hodnotami rozumí cokoliv, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci. Je jedním ze zdrojů kultury a kulturnosti. Může být zdrojem či překážkou pro změny ve společnosti, může vytvářet zdroje pro růst napětí, ale také bezradnosti či

dokonce anomie – stavu bez kořenů a řádu. Přijetí určitých hodnot je zdrojem specifikací cílů a perspektiv, možností a nadějí, jistot a ztracení s v nepřehledné a nepochopitelné existenci...“ (Prudký, 2009, s. 11)

Z toho všeho plyne, že hodnoty významně ovlivňují naše chování, všechna naše rozhodnutí a přání, naše vztahy s ostatními lidmi, ale i naše postoje k věcem. I když si sami možná neuvědomujeme, že jsou to právě hodnoty, které určují směr našeho života, jsou velmi významnou součástí naší osobnosti.

1.3.2. Vznik hodnot a vlivy

„Naše hodnotová kritéria jsme si jednak přinesli na svět ve svém genetickém vybavení, jednak si je vytváříme pod vlivem našeho okolí, rodin, školy, panujících mravů, zvyklostí a norem.“ (Chaloupka, 1999, s. 8)

Rodina ale zůstává nejsilnějším činitelem ve vývoji dítěte, a to i přes poznatky o oslabení úlohy rodiny. „Tak či onak, všichni jsme si (v dobrém či zlém) z domova svých rodičů odnesli nejzákladnější životní orientace, to, čemu dáváme přednost a čemu nikoliv, jak se stavíme k nejrůznějším podnětům. Řečeno jinak, rodina vždy určitou základní úlohu při tvorbě životní cesty dítěte plní – i třeba tím, že ji neplní.“ (Chaloupka, 1995, s. 25)

Proces, během kterého děti „okoukávají“ životní styl svých rodičů, ale také prarodičů, se nazývá mezigenerační učení. Během tohoto procesu jedinci získávají dovednosti a znalosti, ale i postoje a hodnoty z každodenních zkušeností a všech dostupných zdrojů. (Rabušicová, Kamanová, Pevná, 2011)

Na hodnoty člověka má vliv socializace, během které si jedinci hodnoty vytváří, vybírají si je a přijímají a zvnitřňují, ale také během socializace mohou měnit ty již přijaté. Socializační proces, jehož „cílem je utvoření osobnosti i přenášení kulturní kontinuity a uchovávání či posuny v řádu společenství, seskupení, ale i institucí a dílčích systémů. Obsahem socializačního procesu jsou vlastně porovnávání, výběry a interiorizace hodnot. Mezi podobu strukturované nabídky hodnot ve společenství a jedincem působí řada mediátorů, čili nositelů a aktérů nabídky, působení a fixace hodnot a norem chování“ (Prudký 2014, s. 24)

Na vznik hodnot můžeme nahlížet dvěma způsoby. Prvním může být vytváření hodnot během procesu hodnocení. Druhý způsob vzniku hodnot je spojen s hodnotami coby konkrétními sociálními jevy. (Prudký, 2009)

Hodnoty mohou být produktem například náboženství. Po dlouhou dobu hodnoty silně souvisely s vírou, neboť přijetí určitých hodnot bylo chápáno jako „zdroj smyslu a spásy člověka a celého lidského společenství.“ (Prudký, 2009, s. 26) Tyto hodnoty pak významně ovlivňovaly chování jedince. Příkladem pro spojení hodnot s náboženstvím je desatero, které přímo určuje správné hodnoty a normy.

Dále mohou být hodnoty produktem skupiny. „Hodnoty jako nástroj a výsledek skupinové kontroly jsou projevem přesvědčení, že chování jedince musí odpovídat zájmům skupiny, avšak stupeň shody mezi těmito póly určuje odpověď kolektivu: jestliže jedinec působí ve skupinově prospěšném směru, přináleží mu sociální odměna, pokud ne, je posílení negativní, tedy skupina trestá.“ (Prudký, 2009, s. 27) Tímto způsobem skupina jedinci ukazuje, které hodnoty a chování jsou správné, které naopak nevhodné.

Hodnoty jsou ale spojovány i s biologickými dispozicemi člověka. V této teorii jsou zdrojem hodnot lidské pudy a jejich naplňování. Další teorie zdůrazňují „váhu přírodních dispozic a podmínek pro utváření vědomí, ale především přesvědčení, že součástí těchto přírodních podmínek nutných pro zachování lidské existence jsou také přímo vlivy, které mají sociální a hodnototvorné dopady.“ (Prudký, 2009, s. 26) Poznatky neurologického výzkumu potvrzují, že k sociálnímu jednání nás vedou nervové přenašeče, které mají také vliv na utváření hodnot.

1.3.3. Vliv socializace na hodnoty

Jak již bylo výše zmíněno, velký význam v přijímání hodnot má socializace, „vrůstání do společnosti“. „Společnost, tj. rodina, škola atd., nás přitom více či méně plánovitě a záměrně vede. Učí nás například, že máme celý svůj život chápat jako veliký, zodpovědný úkol: převzít to nejcennější, co nám nechali předkové a co nám předává bezprostředně předcházející generace, přidat k tomu, co dokážeme (nebo aspoň na tom poopravit, co se dá), a předat to – jako štafetový kolík – generaci svých dětí.“ (Říčan, 2014, s. 30)

Socializační programy vývoje rozlišujeme na aktuální a historický. Aktuální program zahrnuje to, co se nám společnost snaží záměrně vštípit, například poslušnost k autoritám, péči o zdraví, apod. Historický je naopak nezáměrný, jeho vliv je však stejně silný. „Historický program je zakódován např. v pohádkách, které svým dětem vypravujeme před spaním, v lidových písních, které je učíme, ve zděděných zvycích, které dodržujeme.“ (Říčan, 2014)

Už od dětství se učíme rozlišovat mezi dobrem a zlem. Nejprve je naše rozeznávání dobra a zla závislé na autoritách – dobré je to, co nám rodiče, případně učitel ve škole, dovolili, špatné naopak to, co nám zakázali, a má-li dítě zdůvodnit své jednání vycházející z takových norem, odvolává se na autoritu. Kolem sedmého osmého roku se toto změní, přestane záležet na názoru jedné osoby a přichází tzv. autonomní morálka. Co je správné a co ne nyní určuje mravní zákon, který platí pro všechny lidi stejně. V pubescentním věku dítě začne uvažovat i o příčinách jednání, to už nyní není buď dobré, anebo špatné, záleží na motivu. V adolescenci se z dětí stávají morální fanatici. Spravedlivé a prospěšné jednání se pro něj stává nejvyšší normou a snaží se tomu přizpůsobit svůj vlastní život. Tento fanatismus však musí být překonán, „ale zůstává v dospělém člověku jako stálá připomínka nedokonalosti všeho, čeho jsme dosáhli, jako stálý apel k hledání něčeho lepšího, jako citlivý odpor k polopravdě a polospravedlnosti.“ (Říčan, 2014, s. 211)

1.3.4. Dopady čtenářství na hodnoty

Nyní je čas říci, jaký má kniha na čtenáře vliv. Čtenářství „modeluje jiné než obvyklé, než nejčastější dětské přístupy ke světu, že se stává svým způsobem protipólem běžným formám, jimiž si dítě svět osvojuje.“ (Chaloupka, 1995, s. 91) Podle Chaloupky je příkladem toho, co si dítě díky četbě osvojuje, samostatnost – dítě si samo vybírá, co bude číst. „Při četbě je dítě svobodné (pokud nejde o četbu, kterou mu někdo nutí), je samo sebou, vybírá si podle sebe.“ (Chaloupka, 1995, s. 92)

„Literatura, která představuje umělecky a společensky svébytný, výrazně akcentovaný přínos, razí čtenáři cestu do zón dalšího rozvoje a uvádí jej do zvláštnosti a nezastupitelnosti slovesných podnětů, stává se oporou kulturní vzdělanosti, zároveň podněcuje i sociabilitu tím, jak jde za dosavadní zkušenost dítěte.“ (Chaloupka, 1982, s.)

Dítě z knihy nečerpá to samé, co dospělý. Dítě v literatuře ignoruje dobový kontext, určitě se nezamýšlí nad autorem, jeho původem apod., sociální rozdíly ve společnosti se transformují do mravních kategorií, například dobro a zlo, spravedlnost a nespravedlnost. Kategorie historické a filosofické vstupují do jeho zájmu až později, nyní jsou pro něj stěžejní kategorie etické a estetické. (Chaloupka, 1982)

Podle Chaloupky (1982) má literatura vlastnost, že je prostředkem sociální komunikace – „určité literární hodnoty, významy, obsahy, atd. fungují v širokém sociálním rozpětí jako skutečnosti, které různé individuální osoby spojují, vytvářejí mezi nimi jistou platformu společných zájmů, zážitků, zkušeností, atd. Literatura se tak stává nástrojem

dorozumění, součástí personálního sociálního „kódu“.“ (Chaloupka, 1982, s. 264 - 265)
Dále literatura zprostředkovává také mezigenerační komunikaci. „Četba dítěte se stává jedním z přesvědčivých prostředků mezigeneračního kontaktu – autoři, které četli rodiče a které čtou jejich děti, mohou být působivou mezigenerační spojnici jak ve smyslu bezprostředně interpersonální komunikace dospělých a dětí „tváří v tvář“, tak ve smyslu komunikace určitých životních hodnot, významů, idejí atd.“ (Chaloupka, 1982, s. 265)

Kniha ovlivňuje jedince v mnohém, jak ale píše Chaloupka (1995), „člověk může být dobrým člověkem, i když knihu v životě neotevře, a může tomu být i opačně. Ale otevírali ji aspoň občas nebo dokonce víc než občas, dovede-li si vybrat takovou, která se mu líbí, je kniha zmnožením jeho života, znásobením jeho bytí, rozšířením jeho světa.“ (Chaloupka, 1995, s. 103)

1.3.5. Hodnoty v empirických výzkumech

Kromě již zmíněných pojetí hodnot je potřeba pozastavit se ještě nad koncepty hodnot, které se nejčastěji objevují v empirických výzkumech.

Prudký (2009) ve své knize zmiňuje čtyři nejznámější koncepty – Rokeachův, Inglehartův, Hofstedeho a Schwartze. Prvním je koncept Michaela Rokeache. Ten se snaží hodnoty zkoumat jako předmět sám o sobě. „Hodnoty pro něj představují rozsáhlou tendenci preferovat jistý stav věcí před ostatními. Jsou těsně svázány se zájmy, potřebami a cíli naplňovanými prostřednictvím preferenčním voleb.“ (Prudký, 2009, s. 74) Hodnoty pak rozděluje na cílové, ty obsahují to, čeho je třeba dosáhnout, a instrumentální, ty zase zahrnují prostředky, které jedinec má možnost využít k dosažení svého cíle, tedy konkrétní jednání. Výzkum pak probíhá metodou „value survey“ s dotazníkem obsahujícím 36 hodnot.

Dalším koncept je Ronalda Ingleharta, který vychází z předchozího konceptu Rokeache, ale také na Maslowově konceptu potřeb. Inglehart se zabýval „tichou revolucí“, která označuje přechod společnosti od materialistických potřeb k postmaterialistickým, a tak rozděluje hodnoty na materialistické a postmaterialistické. Podle jeho hypotézy socializace je rozhodující pro vytvoření hodnotových struktur v dospělosti, zda v adolescenci převažují hodnoty materialistické či postmaterialistické. Zjištění, že hodnotové struktury se nemění naráz a že se do hodnotových struktur promítají změny generací, dalo podnět k dalším výzkumům, jedním takovým je World Value Survey, respektive European Value Study.

Třetím konceptem je Geerta Hofstedeho koncept. „Hofstede přistupuje ke zkoumání hodnot jako k jednomu z procesů poznávání a měření „mentálních programů u lidí“, které v sobě zahrnují hodnoty a kulturu a které mohou být nalezeny v úrovni univerzální, kolektivní a individuální.“ (Prudký, 2009, s. 82) Proto, chceme-li porozumět jeho přístupu ke zkoumání hodnot, je třeba porozumět u jeho přístupu ke zkoumání kultury. Hodnoty pak Hofstede dělí na chtěné (desired), které zahrnují to, co si jedinci přejí, a vyžadované desirable), které obsahují to, co si jedinci myslí, že by si měli přát.

Posledním je koncept S. H. Schwartze. Podle něj jsou hodnoty kritéria pro výběr a ospravedlnování jednání a oceňování lidí a událostí. Také v nich vidí jedny ze základních stavebních kamenů možného porozumění společnosti. Po srovnání několika projektů zaměřených právě na hodnoty pojmenoval osm podob motivačních typů hodnot: 1) prosocial (prosociální), 2) restrictive conformity restriktivní konformismus), 3) enjoyment (požitek), 4) achievement (úspěch), 5) maturity (zralost), 6) self-direction (sebeřízení), 7) security (bezpečnost) a 8) power (moc).

Vávra a Šmídová (2010) ve svém výzkumu pracují s konceptem hodnot složeným ze čtyř základních hodnotových dimenzí: hodnotové orientace, hodnotové preference, hodnotové rámce a normy. Hodnotové orientace v sobě obsahují zaměření hodnot jedince, mohou vystihovat ale i zaměření celých skupin i společností. „Vyjadřují cestu, zacílení, směr, kterým se hodnoty (a zřejmě i z nich vyplývající chování) budou pravděpodobně ubírat či ubírají.“ (Prudký, 2009, s. 34)

Další skupinou indikátorů jsou hodnotové preference, které jsou podle Šmídové (2010) základními kameny hodnotové struktury. Jsou stabilnější než hodnotové orientace a je pro ně typická hierarchizace.

O hodnotových rámcích „můžeme říci, že dávají hranice hodnotám, v rámci hodnotové struktury poskytují smysl. Mají podobu právě otázek o smyslu života a možnosti jeho (ne)ovlivnění.“ (Šmídová, 2010, s. 13) Hodnotové rámce ohraničují hodnotové orientace a preference, a tyto rámce nelze překročit.

Poslední jsou normy chování, které „jsou chápány jako možné postupy realizace toho „co se má“ a „oč se má usilovat“. Indikace pomocí přijatelnosti přestupků. Jde o základ můstku od hodnot k chování.“ (Prudký, 2009, s. 110)

Mezi tyto skupiny indikátorů patří také sociální, ekonomické a demografické vlivy. „Sociální, ekonomické a demografické charakteristiky představují specifikaci shod či

rozdílů mezi jednotlivými typy hodnotových struktur. Jsou tak jak základem pro konkretizaci sociálního začlenění těchto typů, tak jedním ze zdrojů ověřování míry platnosti zjištění o typech sociálních struktur.“ (Prudký, 2009, s. 110) Tento koncept použiji i pro svůj výzkum. Níže uvádím schéma výzkumu v tabulce.

Tabulka č. 1 – Schéma výzkumu viz Prudký, 2009.

Skupina indikátorů	Hlavní indikace	Doplňkové a kontrolní indikace (varianty)
A. hodnotové preference	Základní životní hodnoty	<ul style="list-style-type: none"> -Zdroje klidu a rovnováhy, -Vlivy na úspěšné manželství, -Podstatné atributy výchovy dětí (co si děti z výchovy mají především uchovat pro život)
B. hodnotové orientace	Zaměření hodnot – struktura tendencí vývoje hodnot	<ul style="list-style-type: none"> -Specifikace hodnotových orientací podle konkrétních situací (výkonnost, chudoba, úspěch, spokojenost, soudržnost atd.) -Ochota ke změnám
C. hodnotový rámec	Smysl existence	<ul style="list-style-type: none"> -Důvěra obecně a vůči konkrétním aspektům života společnosti (stát, nositelé moci, instituce, atd.) -Víra, zvláště náboženská -Možnosti ovlivňovat průběh života
D. normy chování	Přijetí či odmítání přestupků	<ul style="list-style-type: none"> -Podoba aktivit v oblastech přestupků/norem -Míra nezbytnosti řádu
E. sociální, ekonomické a demografické vlivy	<p>(členění na hlavní či doplňkové indikátory zde nepřichází v úvahu)</p> <p>Rozsah a pojetí - včetně případných kontrolních indikací - jsou vázány na zacílení a možnosti konkrétního výzkumu. Dosud u nás jako podstatné vystupují zvláště pohlaví, věk, náboženská, vzdělání, druh školy, životní úroveň, životní styl, velikost obce bydliště, region a jeho socioekonomická úroveň a dynamika, diference ve vybavenosti domácnosti podmínkami pro vzdělání a kulturní a sociální kapitál a diference v podobě atributů dosavadní socializace, náboženská. (Souhrn: statusové, demografické, socializační)</p>	

2. Empirická část

2.1. Metodologie

2.1.1. Výzkumný problém a otázky

Ve výzkumu se snažím zjistit, co u dětí od předškolního věku vytváří předpoklady pro čtenářství, a čím je čtenářství ovlivňováno, konkrétně jak na něj působí demografie, socializace a status rodiny. Dále se snažím zkoumat, jaké dopady má čtenářství na utváření hodnotových struktur.

Výzkumná otázka 1: Jaký je vztah mezi zkoumanými socializačními, demografickými a statusovými charakteristikami studentů FHS a jejich čtenářstvím?

Výzkumná otázka 2: Jaký je vztah mezi dětským čtenářstvím a utvářením hodnotových struktur u studentů FHS?

2.1.2. Strategie

Pro zkoumání tohoto problému volím kvantitativní metodu. Pro sběr dat byl využit nástroj nepřímého pozorování - dotazník, na který respondenti písemně odpovídají na uvedené otázky ve formuláři. Tento dotazník je kvůli vysokému počtu dotazovaných standardizovaný, čímž se usnadňuje porovnávání výsledků.

2.1.3. Technika sběru dat

Sběr dat proběhl pomocí anonymního standardizovaného dotazníku. (Dotazník viz přílohy)

2.1.4. Výběr vzorku

Vzorkem výzkumu jsou studenti přijatí na FHS. Dotazník byl studentům FHS předložen na začátku semestru na letní škole v roce 2012 a 2014. Počet získaných dat byl závislý na počtu přijatých studentů a také na jejich účasti na letní škole. Jelikož dotazník musí být dobrovolný, je tak počet dat ovlivněn i jejich zájmem o zapojení se do výzkumu, neboť účast mohou odmítnout.

2.1.5. Analytické postupy

Po sběru dat a převedení dat do elektronické podoby je třeba přejít k jejich statistické analýze. K analýzám jsem využila program SPSS, který se používá k výpočtům statistik.

S tímto programem jsem se naučila pracovat na Sociologickém semináři pana Ing. Libora Prudkého Ph.D.

Analýzy jsem provedla dohromady tři: frekvenční, faktorovou a korelační. Frekvenční analýza ukázala frekvenci jednotlivých odpovědí, zjistili jsme tak například, která odpověď byla nejčastější a která se naopak objevovala zřídka či vůbec.

Druhou analýzou je faktorová analýza. Ve vícerozměrné faktorové analýze se ukázala míra spojitosti mezi výroky v dotazníku. Tyto spojitosti jsou určitými faktory ovlivňující odpovědi na výroky v dotazníku. Výroky tak můžeme rozdělit podle daných faktorů. V této analýze se projevují i souvislosti v obrácené stupnici.

Třetí analýza je srovnávací analýza. Při porovnávání se projevují vztahy mezi otázkami a výroky, a zda jsou tyto vztahy statisticky významné. Tyto vztahy jsou číselně vyjádřeny, je proto možné mezi nimi porovnávat jejich váhu.

2.1.6. Hodnocení kvality výzkumu

Při posuzování kvality výzkumu je nutno posoudit reliabilitu a validitu výzkumu. Co se reliability týče, měla by být její míra vysoká díky standardizaci dotazníku. Posouzení míry validity je složitější, standardizovaný anonymní dotazník by však měl zajistit i tu.

Nevýhodou je omezenost vybraného vzorku. Vzorek obsahuje pouze studenty vysoké školy zaměřené na humanitní vědy, výsledek se tak nedá vztáhnout na celou populaci a zobecnit jej.

Výhodou je, že dotazník je anonymní, tudíž je menší pravděpodobnost, že by respondenti uváděli nepravdivé údaje například z důvodu, aby vypadali lépe. Jelikož každý musí dotazník vyplnit sám, neměl by na respondentovo vybírání odpovědi vzniknout žádný tlak a neměly by se tak získat mylné informace.

2.1.7. Etické otázky

Kvůli etickým otázkám muselo být dotazovaným předem řečeno, že vyplnění dotazníku je dobrovolné a anonymní. Respondent byl dále na začátku informován o tom, k jakému účelu budou data zpracovávána.

2.2. Výzkum

Můj empirický výzkum se dělí na dvě části: v první budu zkoumat demografické, socializační a statusové vlivy na dětské čtenářství, v druhé budu zkoumat dopady dětského čtenářství na hodnotové orientace.

Pro indikaci čtenářství volím z dotazníku otázku č. 3 (Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.) a otázku č. 4 (Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?), kde se soustředím především na výrok „Četl/a jsem knihy.“. Hodnotové orientace jsou ve výzkumu měřeny pomocí otázek č. 10 a č. 11.

Demografické, socializační a statusové vlivy jsou měřeny takto: z dotazníku za demografické indikátory volím pohlaví a velikost obce, ve kterém respondent po většinu svého života žil. Jako indikátory statusu volím vzdělání obou rodičů, ale také zařízení domácnosti. Za třetí jako socializační indikátory z dotazníku použiji otázky dotazující se na ucelenost rodiny, výchovu a v této části také porovnávám předčítání rodičů dětem a s ostatními volnočasovými aktivitami. Znění otázek a celého dotazníku viz přílohy.

2.2.1. Dopady demografie, statusu a socializace na čtenářství

2.2.1.1. Frekvenční analýza

Nejprve uvádím frekvenční analýzu dat sesbíraných v roce 2014, po ní následuje frekvenční analýza z dat z roku 2012. Na konci mezi sebou roky porovnám.

2014

Tabulka č. 1 – Struktura odpovědí na otázku č. 3 v roce 2014

3. Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?

	Počet	%
Velmi často	83	37,4
Často	73	32,9
Občas	46	20,7
Zřídka	15	6,8
Nikdy	2	0,9
Nevím	3	1,4
Celkem	222	100%

Tabulka č. 2 – Struktura odpovědí na otázku č. 4 v roce 2014

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?

	Velmi často		Často		Občas		Zřídka		Nikdy		Nevím		průměr	pořadí	odchylka
		%		%		%		%		%		%			
4.1 Díval/a jsem se na televizi.	27	12,2	91	41	67	30,2	33	14,9	4	1,8			2,53	3.	,950
4.2 Seděl/a jsem u počítače a hrál hry a jen tak surfoval.	39	17,6	68	30,6	53	23,9	54	24,3	8	3,6			2,66	4.	1,134
4.3 Seděl/a jsem u počítače a vyhledával informace, poznatky a kontakty.	10	4,5	48	21,6	66	29,7	81	36,5	13	5,9	3	1,4	3,22	6.	1,039
4.4 Sledoval/a jsem DVD a videokazety.	9	4,1	51	23	70	31,5	70	31,5	16	7,2	3	1,4	3,19	5.	1,049
4.5 Poslouchal/a jsem hudbu z „věže“, walkmanu, nebo z MP3.	86	38,7	64	28,8	33	14,9	27	12,2	11	5			2,15	1.	1,207
4.6 Četl/a jsem knihy.	60	27	74	33,3	49	22,1	31	14	7	3,2	1	0,5	2,34	2.	1,138

2012

Tabulka č. 3 – Struktura odpovědí na otázku č. 3 v roce 2012

3. Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?

	Počet	%
Velmi často	49	29,7
Často	61	37,0
Občas	35	21,2
Zřídka	16	9,7
Nikdy	1	,6
Nevím	3	1,8
Celkem	165	100%

Tabulka č. 4 – Struktura odpovědí na otázku č. 4 v roce 2012

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?

	Velmi často		Často		Občas		Zřídka		Nikdy		Nevím		Průměr	Pořadí	Odchylka
		%		%		%		%		%		%			
4.1 Díval/a jsem se na televizi.	23	13,9	80	48,5	41	24,8	19	11,5	1	0,6	0	0	2,36	3.	0,885
4.2 Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů.	4	2,4	13	7,9	40	24,2	63	38,2	42	26,5	1	0,6	3,81	7.	1,080
4.3 Seděl/a jsem u počítače a hrál hry a jen tak surfoval.	24	14,5	41	24,8	38	23,0	47	28,5	14	8,5	0	0	2,92	4.	1,210
4.4 Seděl/a jsem u počítače a vyhledával informace, poznatky a kontakty.	10	6,1	35	21,2	63	38,2	47	28,5	8	4,8	0	0	3,05	5.	0,974
4.5 Sledoval/a jsem DVD a videokazety.	7	4,2	41	24,8	57	34,5	47	28,5	10	6,1	0	0	3,07	6.	0,982
4.6 Poslouchal/a jsem hudbu z „věže“, walkmanu, nebo z MP3.	57	34,5	56	33,9	35	21,2	15	9,1	1	0,6	0	0	2,07	1.	0,992
4.7 Četl/a jsem knihy.	48	29,1	58	35,2	36	21,8	20	12,1	2	1,2	0	0	2,21	2.	1,036
4.8 Rodiče si se mnou povídali o knihách, které jsem četl/a.	1	0,6	15	9,1	40	24,2	69	41,8	38	23,0	1	0,6	3,82	8.	1,012

Srovnání

V roce 2014 bylo v otázce č. 3 nejčastější odpovědí „velmi často“, v roce 2012 „často“, odpověď „velmi často“ byla až na druhém místě. V roce 2014 sice odpovídalo o 57 respondentů více než v roce 2012, procentuálně jsou si nejčastější odpovědi blízké.

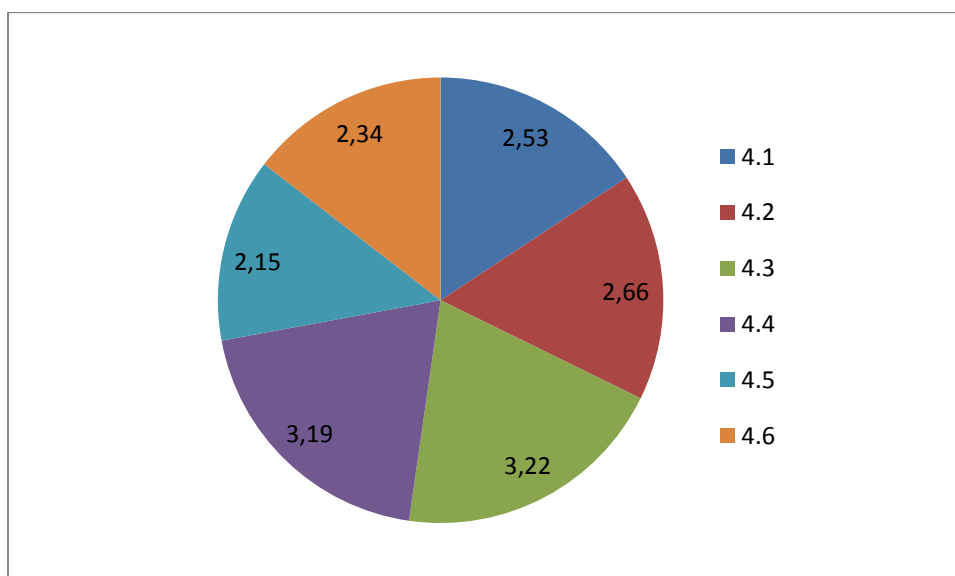
	2014	2012
Velmi často	37,4%	29,7%
Často	32,9%	37%

V otázce č. 4 v roce 2014 ubyly dva výroky, a to „Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů.“ a „Rodiče si se mnou povídali o knihách, které jsem četl/a.“, což komplikuje porovnávání frekvenčních analýz. V obou letech vyšla jako nejčastější aktivita poslech hudby.

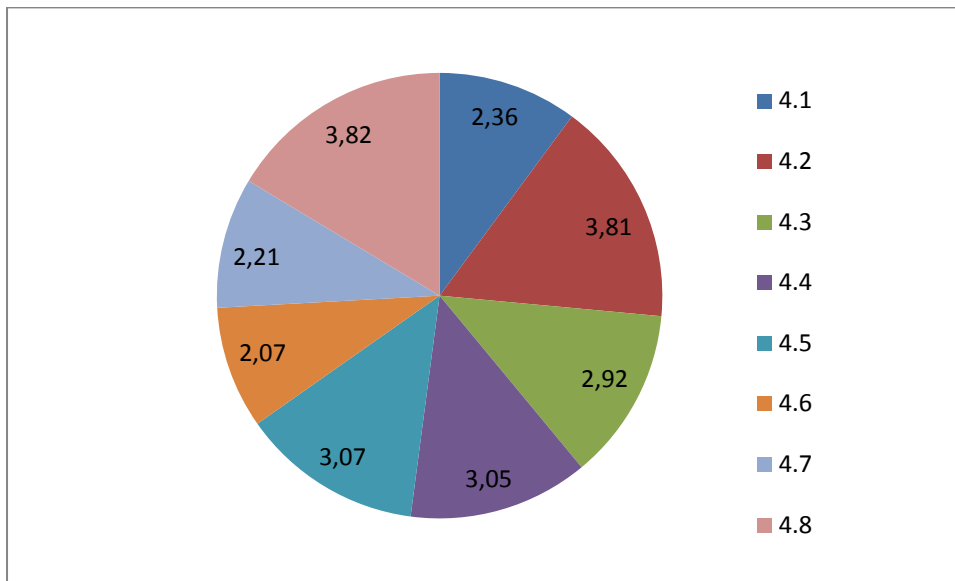
V roce 2014 z 222 respondentů zvolilo 190 kladnou odpověď („velmi často“, „často“ nebo „občas“) u výroku „Četl/a jsem knihy.“, tedy 82,4%. V roce 2012 odpovědělo kladně 142 respondentů z celkového počtu 165, tedy 86,1%. Procentuálně se tedy ukazuje, že v roce 2012 četlo ze všech respondentů o 3,7% studentů více než v roce 2014.

	2014	2012
Velmi často	27%	29,1%
Často	33,3%	35,2%
Občas	22,1%	21,8%
Celkem	82,4%	86,1%

Graf č. 1 – Průměrné hodnoty odpovědí na otázku č. 4 v roce 2014

Graf č. 2 – Průměrné hodnoty odpovědí na otázku č. 4 v roce 2012

2.2.1.2. Faktorová analýza

V této analýze je klíčové hledání spojitostí mezi výroky dané otázky. Spojitostmi jsou faktory, které mají vliv na odpovědi na dané výroky. Výroky se tak podle faktorů rozdělí do několika kategorií.

2014

Tabulka č. 5 – Faktorová analýza otázky č. 4 v roce 2014

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?

	1. faktor	2. faktor	3. faktor
4.1 Díval/a jsem se na televizi.	,052	,747	-,186
4.2 Seděl/a jsem u počítače a hrál hry a jen tak surfoval.	,859	,128	-,143
4.3 Seděl/a jsem u počítače a vyhledával informace, poznatky a kontakty.	,759	-,220	,246
4.4 Sledoval/a jsem DVD a videokazety.	-,103	,811	,158
4.5 Poslouchal/a jsem hudbu z „věže“, walkmanu nebo z MP3	,299	,029	,663
4.6 Četl/a jsem knihy.	-,181	-,059	,817

V této analýze se výroky rozdělily do tří skupin, ve kterých se ukazuje, co v trávení volného času jedince převažovalo, na co byly děti více zatížené. Podle toho jsem také jednotlivé skupiny pojmenovala.

1. faktor

Podle faktorové analýzy je souvislost mezi výroky o práci s počítačem, ať už dítě hraje hry a surfuje či hledá poznatky a kontakty, a výrokem o poslouchání hudby. Na opačném konci škály stojí výrok o čtení knih. U dětí, které patří do této skupiny, hrál v trávení času důležitou roli počítač. Tyto děti označuji jako počítačové.

2. faktor

Druhý faktor spojuje sledování televize se sledováním DVD a videokazet. Čtení knih a vyhledávání si informací na internetu je zde v obrácené stupnici. Nejčastější aktivitou dětí v této skupině bude sledování filmů a nejrůznějších pořadů. Skupinu těchto dětí pokládám za televizní.

3. faktor

U třetího faktoru je spojitost mezi výroky o čtení knih, poslechu hudby a vyhledávání si informací a kontaktů na internetu, proti tomu v opačné stupnici je výrok o sledování televize. Tyto děti označuji jako čtenáře.

Tabulka č. 6 – Faktorová analýza otázky č. 5 v roce 2014

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor	5. faktor
Rodiče si se mnou hodně povídali.	,821	,102	-,062	-,072	,089
Rodiče si se mnou povídali o knihách, které jsem četl/a.	,735	-,216	,108	,087	,107
Rodiče se mi snažili porozumět.	,728	,155	-,062	-,202	-,146
Rodiče si našli čas na hru a vymýšlení nových zajímavých věcí.	,723	,062	-,030	,010	,142
Když po mně rodiče něco chtěli, vysvětlili mi proč.	,711	,027	,015	-,009	-,205
Rodiče mě podporovali za každé situace.	,554	,157	-,051	-,377	-,312
Rodiče chtěli vědět, jak kde a s kým trávím svůj volný čas.	-,044	,763	-,065	-,125	,227
Rodiče dbali na to, abych měl/a dobrý prospěch ve škole.	,048	,726	,215	,390	-,014
Rodičům bylo jedno, co dělám.	-,351	-,663	-,086	-,194	-,130
Rodiče velmi dbali na dodržování pořádku.	,006	,565	,511	,038	-,121
Často jsem musel/a pomáhat v domácnosti.	,065	,097	,847	-,034	-,022
O rozhodnutí rodičů se nediskutovalo, muselo se poslouchat.	-,142	,366	,519	-,015	,454
Rodiče používali při mé výchově fyzické tresty.	-,143	-,125	,501	,372	,350
Rodiče na mě kladli velké nároky.	-,046	,159	,022	,850	-,057
Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů.	,100	,105	,051	-,034	,756
Rodiče mě nechávali plánovat si věci podle svého.	,176	-,207	,049	-,494	-,520

K pojmenování faktorů jsem využila rozdělení výchovných stylů, které se v literatuře objevuje nejčastěji, a to rozdělení na autokratický, demokratický a volný (permisivní) přístup k výchově. První přístup, **autokratický**, se vyznačuje vyžadováním naprosté

poslušnosti a uznáváním autority, děti musí příkazy rodičů uposlechnout bez odmlouvání, komunikace mezi rodiči a dětmi je spíše omezená. S tímto typem je spojena spousta zákazů a rozkazů, které mohou u dětí potlačit rozvoj samostatnosti. Pro **demokratický**, nebo také liberální, typ je naopak charakteristická vysoká míra komunikace mezi dětmi a rodiči, kteří se snaží dětem porozumět a snaží se je nechat o sobě také rozhodovat, aby poznaly svou odpovědnost vůči druhým lidem. Dítě má tak volnost, zároveň jsou zde jisté hranice. Třetí přístup je **volný**, nebo také permisivní, styl výchovy, při kterém mají děti maximální svobodu. Tento styl se pak dělí dále podle důvodu, díky kterému děti onu svobodu mají. Za prvé tomu tak je, že rodiče na výchovu rezignovali, tento přístup označujeme jako *liberálně benevolentní*. Za druhé tomu tak je kvůli lhostejnosti vůči dětem, tento přístup označujeme *nedbalým zanedbávajícím*. (Šafr, 2012) Tyto typy jsem tedy využila k pojmenování některých faktorů, u zbylých jsem však musela názvy přizpůsobit výsledkům, neboť ne všechny Šafrovy typy se objevily v mé faktorové analýze.

1. faktor

U prvního faktoru je vysoká míra komunikace, rodiče se dítěti snažili porozumět, snažili se jej i zabavit a ve všem ho podporovali. Těmto rodičům nebylo jedno, jak jejich dítě tráví čas. K tomuto faktoru jsem přiřadila přístup *demokratický*.

2. faktor

U druhého faktoru je komunikace menší, rodiče se zajímají, co jejich dítě dělá a jaký má prospěch ve škole. Také si zakládají na dodržování pořádku. Takovouto přísnější výchovu pokládám za tradiční v českých rodinách. K tomuto faktoru jsem tedy přiřadila název *tradiční autoritářský přístup*.

3. faktor

Třetí faktor ukazuje, že děti v domácnosti s tímto výchovným stylem musely často pomáhat a dodržovat pořádek, příliš se s nimi o rozhodnutí rodičů nediskutovalo a také se zde používaly fyzické tresty. Tento výchovný přístup hodnotím jako *autokratický*.

4. faktor

Čtvrtým faktorem je výchova, při které rodiče měli na děti vysoké nároky a dohlíželi na jejich prospěch ve škole. Při této výchově se s dětmi nediskutovalo a používaly se

dokonce i fyzické tresty. Pro tento přístup jsou tedy charakteristické vysoké nároky na děti.

5. faktor

U posledního faktoru je nízká míra komunikace mezi dětmi a rodiči, ale také nízká míra podpory a snahy o porozumění ze strany rodičů. Rodiče ale zajímalo, co jejich dítě dělá, a také od něj vyžadovali poslušnost, kterou si mohli vynucovat i tělesnými tresty. Navzdory tomu však čísla ukazují, že děti doma nemusely pomáhat, rodiče příliš nedbali na jejich prospěch ani na dodržování pořádku. Proto tento přístup označuji za permisivní- liberálně benevolentní.

2012

Tabulka č. 7 – Faktorová analýza otázky č. 4 v roce 2012

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?

	1. faktor	2. faktor	3. faktor
4.1 Díval/a jsem se na televizi.	,756	,155	,122
4.2 Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů.	,602	-,470	,196
4.3 Seděl/a jsem u počítače a hrál hry a jen tak surfoval.	,558	,243	,026
4.4 Seděl/a jsem u počítače a vyhledával informace, poznatky a kontakty.	-,541	,223	,336
4.5 Sledoval/a jsem DVD a videokazety.	,159	,762	,017
4.6 Poslouchal/a jsem hudbu z „věže“, walkmanu, nebo z MP3.	-,009	,755	,004
4.7 Četl/a jsem knihy.	-,127	-,209	,784
4.8 Rodiče si se nou povídali o knihách, které jsem četl/a.	,242	,171	,718

1. faktor a 2. faktor

První faktor spojuje výroky o sledování televize, rodičovským zákazem určitých pořadů a hraním her na počítači. V obrácené stupnici se ukázal vztah s výrokem o vyhledávání si poznatků a kontaktů na internetu. U druhého faktoru se projevila souvislost mezi výroky o sledování DVD a videokazet a posloucháním hudby, v obrácené stupnici se zákazem rodičů sledování určitých typů pořadů. Do 1. a 2. faktoru patří televizní a počítačové děti.

Tyto dva faktory spojují v jeden, jelikož ani jeden nelze jednoznačně určit. Oba se ale vymezují od třetího faktoru.

3. faktor

Třetí faktor ukazuje souvislost mezi výrokem ohledně čtení knih a povídáním si o knihách s rodiči, ale také v menší míře s vyhledáváním poznatků a kontaktů na internetu. Skupinu těchto dětí označují za čtenáře.

Tabulka č. 8 – Faktorová analýza otázky č. 5 v roce 2012

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor	5. faktor
Rodiče si se mnou hodně povídali.	,755	,162	-,013	,020	,120
Rodiče si se mnou povídali o knihách, které jsem četl/a.					
Rodiče se mi snažili porozumět.	,761	,154	-,022	-,013	-,059
Rodiče si našli čas na hru a vymýšlení nových zajímavých věcí.	,711	-,028	,317	,048	-,041
Když po mně rodiče něco chtěli, vysvětlili mi proč.	,486	,505	,071	,101	-,166
Rodiče mě podporovali za každé situace.	,522	,439	-,167	-,288	,292
Rodiče chtěli vědět, jak kde a s kým trávím svůj volný čas.	,345	,032	,708	-,033	-,012
Rodiče dbali na to, abych měl/a dobrý prospěch ve škole.	,152	,349	,620	,264	,208
Rodičům bylo jedno, co dělám.	-,252	-,526	-,294	-,108	-,087
Rodiče velmi dbali na dodržování pořádku.	,235	,076	,174	,282	,657
Často jsem musel/a pomáhat v domácnosti.	,054	-,278	,054	,707	,024
O rozhodnutí rodičů se nediskutovalo, muselo se poslouchat.	-,170	-,142	,050	-,057	,842
Rodiče používali při mé výchově fyzické tresty.	-,043	-,770	,068	,117	,104
Rodiče na mě kladli velké nároky.	-,052	,206	,008	,790	,092
Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů.					
Rodiče mě nechávali plánovat si věci podle svého.	,328	,121	-,670	,019	-,106

1. faktor

U prvního faktoru je nejsilnější souvislost mezi výroky o komunikaci mezi s rodiči a o jejich snaze dětem porozumět. Tento výchovný přístup hodnotím jako demokratický.

2. faktor

Pro druhý faktor je určující výrok o rodičovské podpoře dětí a o tom, že dětem vždy vysvětlili, když po nich něco chtěli. V obrácené stupnici je zde pak souvislost ještě s výroky o nezájmu, co dítě dělá, a o používání fyzických trestů. Označuji ho solidární.

3. faktor

U třetího faktoru je nejsilnější souvislost mezi výroky, že rodiče dbali na prospěch dítěte, chtěli vědět, jak a s kým tráví svůj volný čas a dítě si nemohlo plánovat své věci samo. Tento přístup hodnotím jako tradiční.

4. faktor

U čtvrtého faktoru je nejsilnější vztah mezi výrokem, že byly na děti kladeny nároky a že musely pomáhat v domácnosti. Pro tento typ výchovy jsou tedy charakteristické vysoké nároky.

5. faktor

Pátý faktor ukazuje, že děti v domácnosti s tímto výchovným stylem musely dodržovat pořádek a příliš se s nimi o rozhodnutí rodičů nediskutovalo. Tento výchovný přístup hodnotím jako autoritářský.

Srovnání

U faktorové analýzy otázky č. 4 se v obou letech čtenáři vydělují od dětí, které tráví volný čas hraním počítačových her, surfování po internetu a sledováním televize. V roce 2014 se tyto děti „nečtenáři“ ještě dělí podle svého zaměření na počítačové a televizní, v roce 2012 se tato zaměření překrývají.

U faktorové otázky č. 5 týkající se výchovných stylů vyšel v obou případech 1. faktor jako demokratický. V obou letech se objevují vysoké nároky a tradiční přístup k výchově.

2.2.1.3. Párová srovnání

V této části jsou porovnávány výroky otázky s výroky jiných otázek. Při porovnávání dostaneme dvě čísla, Chí-kvadrát a Spearman. Je-li výsledkem číslo menší než 0,05, pak je vztah mezi výroky statisticky významný. Vyjde-li takové číslo při srovnávání prostřednictvím Chí-kvadrátu a následně i u Spearmanu, pak to můžeme brát jako potvrzení vztahu a o to spíše se na dané výroky zaměřit.

Párová srovnání jsou rozdělena podle vlivů působících na čtenářství (demografický, socializační a statusový). Nejprve se ptám, zda a jaký dopad má demografie na dětské čtenářství. Z dotazníků pro párová srovnání za demografické indikátory volím pohlaví a velikost města, ve kterém respondent po většinu svého života žil. Dále zjišťuji vliv statusu rodiny, jako indikátory statusu volím vzdělání obou rodičů, ale také zařízení domácnosti. Za třetí mne zajímá vliv socializace dítěte. Jako socializační indikátory z dotazníku použiji otázky dotazující se na ucelenost rodiny, výchovu a v této části také porovnávám předčítání rodičů dětem a s ostatními volnočasovými aktivitami.

V první části budu srovnávat s otázkou č. 3 (Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.), v druhé části s otázkou č. 4 (Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vašimi 11. až 15. rokem?). Nejprve uvádím párová srovnání dat z roku 2014, poté párová srovnání dat z roku 2012 a nakonec mezi sebou výsledky obou let porovnám. Znění celého dotazníku je k nalezení v přílohách.

Otázka č. 3 - 2014

Nyní provedu párové srovnání otázky č. 3 (Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?) s těmi otázkami z dotazníku, které odpovídají indikátorům demografických, socializačních a statusových vlivů. Tato párová srovnání budou provedena s daty z roku 2014.

Demografické vlivy

Pro měření demografického vlivu na dětského čtenářství jsem z dotazníku vybrala otázky dotazující se na pohlaví a velikost obce, ve které respondent bydlel po většinu svého života.

Tabulka č. 9 – Párové srovnání s otázkou č. 19 v roce 2014

19. Během svého života jste většinou bydlel/a

1. v obci do 2 tisíc obyvatel; 2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel; 3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel; 4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel; 5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel; 6. v obci nad 100 tisíc obyvatel; 7. v Praze; 8. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
19.		

Žádný vztah mezi předčítáním a velikostí města.

Tabulka č. 10 - Párové srovnání s otázkou č. 29 v roce 2014

29. Jste 1. žena/2. muž?

	Chi-square	Spearman
29.	,004	,245/,000

Spearman: Vztah mezi předčítáním dětem a pohlavím. Zdá se, že se více předčítalo děvčatům.

Socializační vlivy

V této části budu předcítání srovnávat s vlivy, které měly dopad na vývoj dítěte. Hlavní roli v jejich vývoji hrají rodiče. Zaměřím se tedy na to, jaký výchovný styl rodiče respondenta měli, jak se dítěti věnovali a jaký vztah s ním měli. Velký vliv má také to, kdo vůbec rodinu respondenta tvořil. V poslední řadě se ptám, jaký je vztah mezi předcítáním a ostatními aktivitami, kterým se dětem ve volném čase věnovaly.

Tabulka č. 11 - Párové srovnání s otázkou č. 21 v roce 2014

21. Během dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

1. po celou dobu oba vlastní rodiče; 2. po většinu této doby oba vlastní rodiče; 3. po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jen jeden vlastní; 4. převážně jen jeden rodičů; 5. převážně či po celou dobu bez rodičů; 6. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
21.		

Žádný vztah mezi předcítáním a tím, kdo tvořil rodinu.

Tabulka č. 12 - Párové srovnání s otázkou č. 22 v roce 2014

22. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

	Chi-square	Spearman
22.	,001	,203/,003

Chí-kvadrát: Vztah mezi předcítáním a tím, že se děti mohly s intimními problémy obrátit na rodiče.

Spearman: V domácnostech, kde se dětem četlo, se také děti mohly obrátit na své rodiče s osobními starostmi.

Tabulka č. 13 - Párové srovnání s otázkou č. 5 v roce 2014

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	Chi-square	Spearman
5.1		,130/,053
5.2		
5.3	,001	,190/,005
5.4	,000	,316/,000
5.5	,051	
5.6	,003	-,265/,000
5.7	,000	,406/,000
5.8	,000	,278/,000
5.9		
5.10	,002	,158/,018
5.11		,190/,005
5.12		
5.13	,000	
5.14		,180/,007
5.15	,016	
5.16	,005	,276/,000

Chí-kvadrát: Vztah mezi čtením pohádek a výroky o komunikaci s rodiči, o jejich nárocích, zájmu o dítě, snaze vymýšlet jim zábavu, smyslu pro pořádek a disciplínu. Z toho může plynout, že děti, kterým se doma v předškolním věku předčítaly pohádky a říkadla, byly spíše z rodin, kde platila určitá pravidla, kde se rodiče snažili s dětmi hodně mluvit a porozumět jim, vymýšlet jim program i je nechat plánovat si věci po svém.

Spearman: Vztah mezi předčítáním a dbáním na prospěch, komunikací s rodiči, jejich podporou, pravidly (zakázané pořady, pořádek). A s tím, že rodičům bylo jedno, co dělám, v obrácené stupnici? (5.6)

Podle porovnávání otázky, jak často vám v předškolním věku předčítali pohádky s otázkami zaměřenými na styl výchovy (č. 5) lze usoudit, že se dětem více předčítalo v rodinách, kde se s dětmi velmi komunikovalo, rodiče se dětem snažili porozumět, zajímali se, jak a s kým dítě tráví svůj volný čas, a kde platila určitá pravidla, pořádek a disciplína. Podle Spearmana v těchto rodinách rodičům nebylo jedno, co jejich děti dělají. Nejvíce vztahů je s výroky, které podle faktorové analýzy spadají pod faktor 1.

Nejvíce kladných vztahů je s výroky, které patří do faktoru č. 1, tedy do výchovného stylu demokratického. Dětem se tedy nejspíš více předčítalo v domácnostech, kde se s dětmi

hodně komunikovalo, rodiči se ho snažili podporovat, dítě mělo určitou volnost, ale také dané hranice.

Tabulka č. 14 - Párové srovnání s otázkou č. 4 v roce 2014

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. a 15. rokem?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		-,136/,043
4.3	,000	
4.4		
4.5	,052	
4.6		,215/,001

Chí-kvadrát: Vztah mezi čtením pohádek a vyhledáváním informací a kontaktů na PC (4.3) a posloucháním hudby (4.5).

Spearman: Vztah mezi předčítáním a hraním PC her (4.2), sledováním DVD (4.4) a čtením knih (4.6).

Statusové

Pro zjištění statusového vlivu na dětské čtenářství mne bude zajímat status rodičů respondenta. K tomu využiji otázky ohledně vzdělání obou rodičů. Do statusových vlivů zahrnuji také vybavení domácnosti.

Tabulka č. 15 - Párové srovnání s otázkou č. 23 v roce 2014

23. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

	Chi-square	Spearman
23.	,020	-,123/,070

Tabulka č. 16 - Párové srovnání s otázkou č. 24 v roce 2014

24. A jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky?

	Chi-square	Spearman
24.	,009	-,146/,031

U párového srovnání otázka č. 3 s otázkami ohledně vzdělání rodičů (č. 23, č. 24) se projevil vztah. Lze říci, že se více četlo dětem v rodinách s vyšším vzděláním, a že čím vyššího vzdělání rodiče dosáhli, tím více se v těchto domácnostech dětem četlo.

Tabulka č. 17 – Párové srovnání s otázkou č. 25 v roce 2014

25. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti, v níž žijete.

1. pokoj pro každého člena domácnosti; 2. počítač připojený na internet; 3. vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům; 4. knihovna nejméně s 500 svazky.

	Chi-square	Spearman
25.1		
25.2		
25.3		
25.4	,002	,199/,003

Chí-kvadrát: Vztah mezi předčítáním a tím, že doma měli knihovnu s nejméně 500 svazky (25.4).

Spearman: Dětem se více předčítalo v domácnostech, kde byla knihovna s nejméně 500 svazky.

Otázka č. 4 - 2014

V této části provedu párové srovnání otázky č. 4 (Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?) s těmi otázkami z dotazníku, které odpovídají indikátorům demografických, socializačních a statusových vlivů. Tato párová srovnání budou provedena s daty z roku 2014.

Demografické vlivy

Tabulka č. 18 - Párové srovnání s otázkou č. 19 v roce 2014

19. Během svého života jste většinou bydlel/a

1. v obci do 2 tisíc obyvatel; 2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel; 3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel; 4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel; 5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel; 6. v obci nad 100 tisíc obyvatel; 7. v Praze; 8. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		,163/,017
4.5		
4.6		

Spearman: Vztah mezi velikostí obce a sledováním DVD a videokazet.

Tabulka č. 19 - Párové srovnání s otázkou č. 29 v roce 2014

29. Jste 1. žena/2. muž?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2	,000	-,376/,000
4.3		
4.4		
4.5		
4.6	,002	,277/,000

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením, hraním PC her a surfování po internetu a pohlavím.

Spearman: Spearman ukazuje, že v dětství četly více ženy, muži zase trávili více času hraním PC her a surfováním po internetu.

Socializační vlivy

Tabulka č. 20 - Párové srovnání s otázkou č. 21 v roce 2014

21. Během dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

1. po celou dobu oba vlastní rodiče; 2. po většinu této doby oba vlastní rodiče; 3. po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jen jeden vlastní; 4. převážně jen jeden rodičů; 5. převážně či po celou dobu bez rodičů; 6. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
4.1	,051	
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		

Chi-kvadrát: Vztah mezi sledováním televize a uceleností rodiny.

Tabulka č. 21 - Párové srovnání s otázkou č. 22 v roce 2014

22. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3	,001	
4.4		
4.5		
4.6		

Chi-kvadrát: Vztah mezi vyhledáváním si informací a kontaktů na internetu a důvěrou mezi dítětem a rodiči.

Tabulka č. 22 - Párové srovnání s otázkou č. 5 v roce 2014

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		4.6	
	Chi*	Spea**	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
5.1			,010						,040			
5.2				-,142/,034		-,176/,009						
5.3						,190/,005						
5.4												
5.5							,001					,157/,020
5.6			,021	,201/,003								-,121/,052
5.7					,022							
5.8												
5.9					,015							
5.10												
5.11												
5.12								,150/,027				
5.13			,201	,130/,053	,000	,142/,035						
5.14			,055	-,199/,003								,131/,051
5.15						-,141/,036	,057	,147/,031			,000	
5.16				-,135/,044	,001						,000	,286/,000

*Chi-square; ** Spearman

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením knih a zákazem určitých typů pořadů a povídaním si o knihách s rodiči.

Spearman: Čím více děti četly, tím spíše na ně doma byly kladeny nároky a také tím více děti musely pomáhat v domácnosti. Výsledky také ukazují, že děti, které četly, také s rodiči o knihách mluvily. Dále vychází, že čím více děti knihy četly, tím méně je pravděpodobné, že by jejich rodičům bylo jedno, co dělají.

Tabulka č. 23 - Párové srovnání s otázkou č. 3 v roce 2014

3. Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		-,136/,043
4.3	,000	
4.4		
4.5	,052	
4.6		,215/,001

Chi-kvadrát: Vztah mezi předčítáním a vyhledáváním informací na internetu a posloucháním hudby.

Spearman: Čím více se dětem v předškolním věku doma četlo, tím méně později hrály počítačové hry a surfovaly po internetu. Čím více se jim předčítalo, tím více si pak také samy četly knihy.

Statusové vlivy

Tabulka č. 24 - Párové srovnání s otázkou č. 23 v roce 2014

23. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		

Žádný vztah mezi volnočasovými aktivitami a vzdělání otce.

Tabulka č. 25 - Párové srovnání s otázkou č. 24 v roce 2014

24. A jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		

Žádný vztah mezi volnočasovými aktivitami a vzdělání matky.

Tabulka č. 26 – Párové srovnání s otázkou č. 25 v roce 2014

25. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti, v níž žijete.

1. pokoj pro každého člena domácnosti; 2. počítač připojený na internet; 3. vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům; 4. knihovna nejméně s 500 svazky.

	25.1		25.2		25.3		25.4	
	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman
4.1		-,174/,010						
4.2								
4.3								
4.4								
4.5								
4.6								,136/,046

Spearman: V domácnostech, kde byla knihovna s minimálně 500 svazky, děti v dětství více samy četly.

Otázka č. 3 - 2012

Nyní provedu párové srovnání otázky č. 3 (Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?) s těmi otázkami z dotazníku, které odpovídají indikátorům demografických, socializačních a statusových vlivů. Tato párová srovnání budou provedena s daty z roku 2012.

Demografické vlivy

Tabulka č. 27 – Párové srovnání s otázkou č. 19 v roce 2012

19. Během svého života jste většinou bydlel/a

1. v obci do 2 tisíc obyvatel; 2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel; 3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel; 4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel; 5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel; 6. v obci nad 100 tisíc obyvatel; 7. v Praze; 8. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
19.	,068	

Chi-kvadrát: Vztah mezi předčítáním a velikostí města.

Tabulka č. 28 – Párové srovnání s otázkou č. 29 v roce 2012

29. Jste 1. žena/2. muž?

	Chi-square	Spearman
29.		

Žádný vztah mezi předčítáním a pohlavím.

Socializační vlivy

Tabulka č. 29 – Párové srovnání s otázkou č. 21 v roce 2012

21. Během dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

1. po celou dobu oba vlastní rodiče; 2. po většinu této doby oba vlastní rodiče; 3. po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jen jeden vlastní; 4. převážně jen jeden rodič; 5. převážně či po celou dobu bez rodičů; 6. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
21		

Žádný vztah mezi předcítáním a tím, kdo tvořil rodinu.

Tabulka č. 30 – Párové srovnání s otázkou č. 22 v roce 2012

22. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

	Chi-square	Spearman
22		,208/,006

Chi-kvadrát: Žádný vztah.

Spearman: Vztah mezi předcítáním a důvěrou k rodičům, přičemž čím více rodiče dětem předcítali pohádky, tím větší důvěra mezi nimi byla a je.

Tabulka č. 31 – Párové srovnání s otázkou č. 5 v roce 2012

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	Chi-square	Spearman
5.1		
5.2		-,150/,056
5.3	,009	,259/,001
5.4	,000	,359/,000
5.5		
5.6		-,159/,043
5.7	,000	,350/,000
5.8	,000	,233/,003
5.9		-,217/,005
5.10		
5.11		,180/,021
5.12	,010	
5.13		
5.14		

Chí-kvadrát: Vztah mezi předčítáním a komunikací mezi dětmi a rodiči, hraním her a zájmem rodičů porozumět dítěti a vědět, jak tráví svůj volný čas.

Spearman: Dětem, kterým se doma v dětství četlo, rodiče vždy vysvětlili, když po nich něco chtěli, hodně si s nimi rodiče povídali a snažili se dětem porozumět. Rodiče, které svým dětem předčítali, se také vždy našli čas na hru a snažili se své dítě ve všem podporovat. V domácnostech, kde se dětem četlo, rodiče spíše nepoužívali fyzické tresty, zajímali se, co jejich dítě dělá, a bylo možné, aby dítě s rodiči o jejich rozhodnutích diskutovalo.

Tabulka č. 32 – Párové srovnání s otázkou č. 4 v roce 2012

	Chi-square	Spearman
4.1	,024	
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		
4.7		,190/,015
4.8	,000	,376/,000

Chí-kvadrát: Vztah mezi předčítáním a sledováním televize a rozmluvami o knihách s rodiči.

Spearman: Čím více se dětem v dětství předčítaly pohádky, tím více pak četly i samy a také se o knihách bavily s rodiči.

Statusové vlivy

Tabulka č. 33 – Párové srovnání s otázkou č. 23 v roce 2012

23. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

	Chi-square	Spearman
23		

Tabulka č. 34 – Párové srovnání s otázkou č. 24 v roce 2012

24. A jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky?

	Chi-square	Spearman
24.	,000	

U párového srovnání otázka č. 3 s otázkami ohledně vzdělání rodičů (č. 23, č. 24) se projevil vztah u srovnání se vzděláním matky prostřednictvím Chí-kvadrátu. Lze říci, že se více četlo dětem v rodinách, kde má matka vyšší vzdělání, a že čím vyššího vzdělání dosáhla, tím více se v těchto domácnostech dětem četlo.

Tabulka č. 35 – Párové srovnání s otázkou č. 25 v roce 2012

25. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti, v níž žijete.

1. pokoj pro každého člena domácnosti; 2. počítač připojený na internet; 3. vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům; 4. knihovna nejméně s 500 svazky.

	Chi-square	Spearman
25.1		
25.2		
25.3		
25.4		

Žádný vztah mezi zařízením domácnosti a předčítáním pohádek.

Otázka č. 4 - 2012

V této části provedu párové srovnání otázky č. 4 (Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. až 15. rokem?) s těmi otázkami z dotazníku, které odpovídají indikátorům demografických, socializačních a statusových vlivů. Tato párová srovnání budou provedena s daty z roku 2012.

Demografické vlivy

Tabulka č. 36 – Párové srovnání s otázkou č. 19 v roce 2012

19. Během svého života jste většinou bydlel/a

1. v obci do 2 tisíc obyvatel; 2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel; 3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel; 4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel; 5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel; 6. v obci nad 100 tisíc obyvatel; 7. v Praze; 8. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		
4.7		
4.8		

Žádný vztah mezi volnočasovými aktivitami a velikostí města.

Tabulka č. 37 – Párové srovnání s otázkou č. 29 v roce 2012

29. Jste 1. žena/2. muž?

	Chi-square	Spearman
4.1		,178/,024
4.2		
4.3	,000	-,399/,000
4.4		
4.5		
4.6		
4.7	,005	,209/,008
4.8	,021	,257/,001

Spearman: Více na druhém stupni základní školy četly knihy a povídaly si o knihách s rodiči ženy. Muži více hráli počítačové hry a surfovali po internetu.

Socializační vlivy

Tabulka č. 38 – Párové srovnání s otázkou č. 21 v roce 2012

21. Během dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

1. po celou dobu oba vlastní rodiče; 2. po většinu této doby oba vlastní rodiče; 3. po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jen jeden vlastní; 4. převážně jen jeden rodičů; 5. převážně či po celou dobu bez rodičů; 6. jiná situace.

	Chi-square	Spearman
4.1	,017	-,187/,018
4.2	,042	
4.3		
4.4		
4.5	,008	-,153/,054
4.6		
4.7		
4.8		

Chi-kvadrát: Vztah mezi sledováním televize a uceleností rodiny.

Spearman: Televize, DVD a videokazety se více sledovaly v rodinách, kde nebyli vlastní rodiče po celou dobu respondentova života.

Tabulka č. 39 – Párové srovnání s otázkou č. 22 v roce 2012

22. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2	,041	
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		
4.7	,035	
4.8	,001	,279/000

Chí-kvadrát: Vztah mezi zákazem určitých pořadů, čtením knih a rozmluvami o knihách s rodiči a kontaktů na internetu a důvěrou mezi dítětem a rodiči.

Spearman: Čím více si děti s rodiči povídaly o knihách, které četly, tím více jim poté také důvěřovaly a klidně se jim svěřily s osobními starostmi a intimními otázkami.

Tabulka č. 40 – Párové srovnání s otázkou č. 5 v roce 2012

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

	4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		4.6		4.7		4.8	
	Chi*	Spea**	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
5.1		,174/,026				- ,174/,026										
5.2				,167/,034				- ,172/,028								- ,210/,007
5.3									,007						,031	,325/,000
5.4													,001		,014	,353/,000
5.5																
5.6						,154/,050										- ,215/,006
5.7			,031			- ,178/,023									,000	,387/,000
5.8	,011										,012				,003	,235/,002
5.9																
5.10						- ,187/,017						,174/,026				
5.11	,008		,000							,192/,014	,011				,053	,183/,019
5.12	,000						,042							- ,149/,056	,008	
5.13																
5.14																

*Chi-square; **Spearman

Chí-kvadrát: Vztah mezi čtením knih a zákazem určitých typů pořadů a povídaním si o knihách s rodiči.

Spearman: Čím více děti četly, tím spíše na ně doma byly kladeny nároky a také tím více děti musely pomáhat v domácnosti. Výsledky také ukazují, že děti, které četly, také s rodiči o knihách mluvily. Dále vychází, že čím více děti knihy četly, tím méně je pravděpodobné, že by jejich rodičům bylo jedno, co dělají.

Tabulka č. 41 – Párové srovnání s otázkou č. 3 v roce 2012

3. Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?

	Chi-square	Spearman
4.1	,024	
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		
4.7		,190/,015
4.8	,000	,376/,000

Chí-kvadrát: Vztah mezi předčítáním dětem a rozmluvami o knihách s rodiči.

Spearman: Čím více se dětem předčítaly pohádky v dětství, tím více později samy četly a povídaly si o knihách s rodiči.

Statusové vlivy

Tabulka č. 42 – Párové srovnání s otázkou č. 23 v roce 2012

23. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		,201/,011
4.6		
4.7		
4.8		

Spearman: Vztah mezi sledováním DVD a videokazet a vzdělání otce.

Tabulka č. 43 - Párové srovnání s otázkou č. 24 v roce 2012

24. A jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky?

	Chi-square	Spearman
4.1		
4.2		
4.3		
4.4		
4.5		
4.6		
4.7		
4.8	,000	-,180/,022

Chí-kvadrát: Vztah mezi rozhovory s rodiči o knihách a vzděláním matky.

Spearman: Čím vyšší vzdělání matka měla, tím více si dítě s rodiči povídalo o knihách, které četlo.

Tabulka č. 44 – Párové srovnání s otázkou č. 25 v roce 2012

25. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti, v níž žijete.

1. pokoj pro každého člena domácnosti; 2. počítač připojený na internet; 3. vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům; 4. knihovna nejméně s 500 svazky.

	25.1		25.2		25.3		25.4	
	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman	Chi-square	Spearman
4.1								
4.2								
4.3								
4.4						,169/,032		
4.5								
4.6								
4.7					,006		,056	,190/,016
4.8								,165/,037

Chí-kvadrát: Vztah mezi čtením a knihovnou s nejméně 500 svazky.

Spearman: Děti v dětství více četly v domácnostech, kde byla knihovna s 500 knihami.

Srovnání

Demografické vlivy

V roce 2014 ukázalo párové srovnání u otázky č. 3, že se doma více předčítaly pohádky a říkanky děvčatům než chlapcům. V roce 2012 zde žádný statisticky významný vztah nevyšel. Důvodem může být, že se rozdíl srovnal a z dotazovaných bylo předčítáno stejně děvčatům i chlapcům.

U párového srovnání u otázky č. 4 v roce 2014 vyšlo, že v dětství se ve svém volném čase čtení více věnovaly dívky. Vzhledem k tomu, že ve stejném roce vyšlo, že se více předčítalo děvčatům, může být tento výsledek důkazem vlivu předčítání na rozvoj dětského čtenářství. Že dívky v dětství četly knihy více než chlapci, se prokázalo i v roce 2012. V tomto roce také vyšlo, že s děvčaty rodiče také více o knihách mluvili.

Socializační vlivy

u obou let vyšel vztah v obrácené stupnici u výroku 5.6 (Rodičům bylo jedno, co dělám.).

V obou letech platí, že v rodinách, kde se dětem předčítalo, děti svým rodičům více důvěřují (otázka č. 22).

Statusové vlivy

V roce 2014 u párového srovnání s otázkou č. 3 vyšlo, že čím vyššího vzdělání rodiče dosáhli, tím více se doma dětem předčítaly pohádky. V tomto roce také vyšel statisticky významný vztah mezi předčítáním a velikostí knihovny – více se četlo, kde měli doma knihovnu s minimálně 500 svazky. V roce 2012 ani jeden z těchto vztahů nevyšel.

Vztah mezi čtením knih a velikostí knihovny vyšel i u párového srovnání otázky č. 4, a to v obou letech. U srovnávání se vzděláním rodičů nevyšel žádný významný vztah.

2.2.2. Dopady čtenářství na hodnoty

V této části výzkumu budu zjišťovat dopady dětského čtenářství na hodnotové orientace.

2.2.2.1. Hodnotové orientace

V tabulce vidíme specifikace hodnotových orientací, které vychází u jednotlivých výroků. Hodnotové orientace „vyjadřují cestu, zacílení, směr, kterým se hodnoty (a zřejmě i z nich vyplývající chování) budou pravděpodobně ubírat či ubírají“. (Prudký a kol., 2009, s. 34) „Na základě hodnotových orientací je možné konstruovat převažující zaměření hodnot u určitého subjektu...“ (Prudký a kol., 2009, s. 34-35) „V hodnotových orientacích je tak obsaženo specifické zaměření hodnot individuálního nositele, ale zároveň hodnotové orientace mohou být také typické pro konkrétní skupiny nebo celé společnosti.“ (Šmídová, 2010, s. 12)

Tabulka č. 45 – Hodnotové orientace otázky č. 10

10. Jaký je Váš názor na následující výroky?

	+	-
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.	Xenofobní	Otevřenost vůči cizímu
Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.	Etatisté	Proti státnímu dirigizmu
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	Neliberalní	Liberální
Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.	Konformisté	Nonkonformisté
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	Rovnostáři	Pro diferenciaci
Bylo by dobré, aby většina lidí v České republice věřila v Boha.	Věřící	Nevěřící
Každý musí své problémy řešit sám.	Individualisté	Solidární
Život si musíme udělat tak příjemný, jak to jen jde.	Hédonisté	Skromní
Usilovat o úspěch je to hlavní.	Na úspěch	Na výsledek
Rozhodující je dosáhnout cíl, jakým způsobem, to je vedlejší.	Současní pragma	Respekt k etice
Pohoda je důležitější než úspěch v práci.	Pohodáři	Na úspěch

Tabulka č. 46 – Hodnotové orientace otázky č. 11

11. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uvedte prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

	+
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.	Fatalisti
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	Věřící
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	Nihilisti
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.	Aktivní rámeč
Smysl dává životu především rozum.	Racionalisti
Bez lásky nemá život smysl.	Citový rámeč

2.2.2.1. Párová srovnání

V této části budu porovnávat otázky zaměřené na dětské čtenářství s otázkami obsahující hodnotové orientace (č. 10 a č. 11). Celý dotazník je k nalezení v přílohách.

Otázka č. 3 - 2014

Tabulka č. 47 - Párové srovnání s otázkou č. 10

	Chi-square	Spearman
10.1		
10.2		
10.3		
10.4		
10.5		
10.6	,051	
10.7		
10.8		
10.9		
10.10		-,129/,055
10.11		

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením pohádek a vírou v Boha (10.6 Bylo by dobré, kdyby Češi věřili v Boha.).

Spearman: Vztah mezi předčítáním a názorem, že prostředky k dosahování cílů jsou vedlejší, v opačné stupnici (10.10). Čím více se dětem předčítalo, tím spíše věří, že není důležitý jen úspěch, ale také jakými prostředky jsme ho dosáhli.

Tabulka č. 48 - Párové srovnání s otázkou č. 11

	Chi-square	Spearman
11.1	,000	-,151/,024
11.2	,041	
11.3		
11.4		
11.5	,001	
11.6		

Chí-kvadrát: Vztah mezi předcítáním a souhlasem, že člověk nemůže měnit průběh svého života (11.1), že život pro ně má smysl, protože existuje Bůh (11.2), a že smysl dává životu hlavně rozum (11.5).

Spearman: Studenti, kterým se doma předcítalo, dnes nesouhlasí s výrokem, že člověk nemůže ovlivnit průběh svého života.

Shrnutí:

U otázky č. 10 Chí-kvadrát ukázala, že je vztah mezi předcítáním a náboženství. U Spearmana se v opačné stupnici projevil vztah mezi předcítáním pohádek a názorem na to, že je rozhodující dosáhnout cíle nehladě na způsob, jakým o to usilujeme. Z toho tedy usuzují, že pro děti, kterým byly v dětství předcítány pohádky, považují za důležitou i cestu k úspěchu, ne jen samotný cíl, a mají respekt k etice.

U otázky č. 11 se projevil vztah v případě Chí-kvadrátu u výroků 11.1, 11.2 a 11.5, a v případě Spearmana u výroku 11.1 v obrácené stupnici. U výroku 11.1 tedy může vydedukovat, že děti, kterým se v dětství četlo, nevěří, že člověk nemůže průběh svého života ovlivnit, naopak si myslí, že člověk ve svém životě může leccos změnit. U výroku 11.2 se opět projevil vztah mezi předcítáním a náboženství, u výroku 11.5 se projevil vztah taky s vírou ve význam rozumu v lidském životě.

Otázka č. 4 – 2014

Tabulka č. 49 - Párové srovnání s otázkou č. 10

	4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		4.6	
	Chi*	Spea**	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
10.1												
10.2				-,154/,022							,029	-,153/,023
10.3		,138/,041						,136/,045				
10.4								,191/,005				-,166/,014
10.5									,150/,027			
10.6						-,162/,017	,013					
10.7	,028											
10.8		,129/,056										
10.9			,043				,003					-,181/,007
10.10				,168/,012								
10.11								,042	,168/,013			

*Chi-square; **Spearman

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením v dětství a etatismem.

Spearman: Vztah mezi čtením a etatismem (10.2), konformismem (10.4) a ambicemi na úspěch (10.9). Čím více děti v dětství četly, tím méně dnes věří, že by měl problémy občanů řešit stát. Čím více četly, tím méně také věří, že je nejlepší žít v klidu, nevybočovat, aby se člověk nedostal do problémů. A také čím více četly, tím méně jsou přesvědčeni, že usilovat o úspěch je to hlavní.

Tabulka č. 50 - Párové srovnání s otázkou č. 11

	11.1		11.2		11.3		11.4		11.5		11.6	
	Chi*	Spea**	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
4.1							,026			-,148/,027		
4.2					,005	,168/,012					,048	
4.3					,033							
4.4												
4.5											,036	
4.6		-,158/,056									,000	

*Chi-square; **Spearman

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením knih a citovým rámcem jedince (11.6).

Spearman: Vztah mezi čtením knih a fatalismem, čím více děti v dětství četly, tím více dnes věří, že průběh svého života mohou ovlivnit (11.1).

Shrnutí:

Z párových srovnání otázky č. 4 a otázek č. 10 a č. 11 vyplývá, že děti, které v dětství trávily volný čas čtením, věří, že člověk řídí svůj život sám. To se dá usoudit z výsledků u výroků 10.2 a 11.1. V prvním případě u čtenářů vychází nesouhlas s výrokem „Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.“, z čehož usuzuji, že tito respondenti cítí odpovědnost za svůj život a věří, že jsou schopni své problémy řešit sami. V druhém případě vychází u výroku „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“ u čtenářů také nesouhlas. I z tohoto lze vyvodit sebedůvěru respondentů sami v sebe, a víru, že jsou hlavními činiteli ve svém životě.

Otázka č. 3 - 2012

Tabulka č. 51 – Párové srovnání s otázkou č. 10

10. Jaký je Váš názor na následující výroky?

	Chi-square	Spearman
10.1		
10.2		-,165/,035
10.3		
10.4		
10.5		
10.6		
10.7		
10.8		
10.9		
10.10		
10.11		

Spearman: Čím více se dětem předčítalo, tím méně pak tíhly k etatismu.

Tabulka č. 52 – Párové srovnání s otázkou č. 11

11. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uvedte prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

	Chi-square	Spearman
11.1		
11.2		-,169/,034
11.3		
11.4		
11.5		,214/,006
11.6		

Spearman: Vztah mezi předčítáním a souhlasem, že život pro ně má smysl, protože existuje Bůh (11.2), a že smysl dává životu hlavně rozum (11.5).

Otázka č. 4 – 2012

Tabulka č. 53 - Párové srovnání s otázkou č. 10

10. Jaký je Váš názor na následující výroky?

	4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		4.6		4.7		4.8	
	Chi*	Spea**	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
10.1													,030			- ,239/ ,002
10.2		,172/ ,029										- ,189/ ,016				
10.3		,168/ ,033					,044			- ,155/ ,050		- ,241/ ,002				
10.4		,207/ ,008										- ,238/ ,002	,000	- ,278/ ,000		
10.5	,022															
10.6				,181/ ,021												
10.7					,021	- ,180/ ,010										
10.8													,000			
10.9									,029							
10.10													,000			
10.11																

*Chi-square; **Spearman

Chi-kvadrát: Vztah mezi čtením v dětství a xenofobií (10.1), konformismem (10.4), individualismem (10.7) a pragmatiky (10.10).

Spearman: Vztah mezi čtením a konformismem (10.4). Čím více četly, tím méně věří, že je nejlepší žít v klidu, nevybočovat, aby se člověk nedostal do problémů. Další vztah je mezi rozhovory o knihách s rodiči a xenofobií (10.1). Děti, se kterými se doma mluvilo o knihách, které četly, nesouhlasí, že by se cizincům měla v ČR zakázat veškerá politická činnost.

Tabulka č. 54 - Párové srovnání s otázkou č. 11

11. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uvedte prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

	11.1		11.2		11.3		11.4		11.5		11.6	
	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea	Chi	Spea
4.1												
4.2			,183/022									,000
4.3												
4.4												
4.5												
4.6					,033			,227/004				
4.7												
4.8										,155/047		

*Chi-square; **Spearman

Spearman: Vztah mezi rozhovory s rodiči o knihách a racionalismem. Tedy čím více se doma s dětmi mluvilo o knihách, tím více dnes věří, že životu dává smysl rozum.

Srovnání

Při srovnávání otázky č. 3 s otázkou č. 10 nejsou žádné shody v letech. V roce 2014 vyšel významný vztah s výrokem 10.10 (Rozhodující je dosáhnout cíle, jakým způsobem, to je vedlejší.) a v roce 2012 s výrokem 10.2 (Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.). V obou případech se vztah prokázal v obrácené stupnici. V roce 2014 je tedy pro respondenty, kterým se v dětství předčítalo, důležitější cesta k úspěchu než samotný cíl. V roce 2012 mezi respondenty, kterým rodiče přečítali, vládne názor, že občané si mají řešit své problémy sami.

U srovnávání otázky č. 3 s otázkou č. 11 také nejsou žádné shody. V roce 2014 vyšel vztah v obrácené stupnici s výrokem 11.1 (Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.), v roce 2012 s výroky 11.2 (Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.) v obrácené stupnici a s výrokem 11.5 (Smysl dává živou především rozum.).

Při porovnávání otázky č. 4 s otázkou č. 10 vyšel u výroku „Četl/a jsem knihy.“ v obou letech vztah s výrokem 10.4 (Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.) v obrácené stupnici. V obou letech se tedy ukázalo, že respondenti, kteří v dětství četli knihy, nevěří, že je nejlepší nevybočovat z řady.

	2014	2012
Spearman	-,166/,014	-,278/,000

U porovnávání otázky č. 4 a otázky č. 11 nevyšla u výroků o dětském čtenářství žádná shoda.

Závěr

První výzkumnou otázkou bylo, jaký je vztah mezi demografickými, socializačními a statusovými charakteristikami studentů FHS a jejich čtenářstvím. Podle literatury zkoumané vlivy působí na čtenářství takto: z demografických vlivů je významným činitelem pohlaví, literatura říká, že dívky čtou častěji a také raději než chlapci. Ze socializačních vlivů pak na čtenářství podstatně působí míra komunikace mezi rodiči a dětmi. Spoluúcast rodičů na vytváření čtenářských návyků u dětí je rozhodující. Ze statusových vlivů je důležitým faktorem vzdělání rodičů, podle literatury vyšší vzdělání rodičů je předpokladem pro rozvinutější čtenářství jejich potomků. Dalším statusovým indikátorem je finanční úroveň rodiny, díky tomu totiž rodiče mohou do čtenářství svého dítěte více investovat a také se zvyšuje pravděpodobnost, že má dítě přístup k rozsáhlé knihovně.

Můj empirický výzkum, stejně jako literatura (konkrétně Václavíková Helšusová, 2012), ukazuje, že dívky čtou více než chlapci. Data z roku 2014 ukázala, že dívkám se také doma více předčítaly pohádky, což by mohl být jeden z důvodů, proč je čtenářství dívek rozvinutější. Ve svém výzkumu jsem při párovém srovnávání zjišťovala ještě další z demografických vlivů, a to velikost obce bydliště respondentů. Výzkum však neprokázal žádnou souvislost mezi velikostí obce a čtenářstvím.

Co se statusových indikátorů týče, podle výzkumu čím vyšší je vzdělání rodičů, tím větší čtenářské předpoklady dítě má. Výzkum ukázal také vztah mezi čtenářstvím a vybavením domácnosti – více se četlo v domácnostech, kde byla knihovna s více než 500 knihami. Zatímco statisticky významný vztah mezi čtenářstvím a vzděláním rodičů vyšel pouze u dat z roku 2014, souvislost mezi čtenářstvím a velikostí knihovny se potvrdila v obou letech. Tyto výsledky odpovídají literatuře (také Václavíková Helšusová, 2012).

Další jsou socializační charakteristiky. Chaloupka (1995) píše, že významný vliv na čtenářství má komunikace mezi rodiči a dítětem, a to vyšlo také ve výzkumu. Více četly děti, kterým se doma v předškolním věku doma předčítalo. Rodiče, které dětem předčítali, se jim také snažili porozumět a velmi se zajímali o to, jak a s kým děti tráví svůj volný čas. Podle dat z obou let také děti, kterým se v dětství předčítaly pohádky, rodičům více důvěřují a nebojí se na ně obrátit se svými problémy.

Druhou výzkumnou otázkou bylo, jak čtenářství působí na utváření hodnotových struktur. Jeden z dopadů čtenářství je podle Chaloupky (1982) vytváření mravních

kategorií, dítě si prostřednictvím knihy dělá představy o dobru a zlu. Podle zpracovaného empirického výzkumu čtenářství působí také na představy o smyslu života – v roce 2012 i 2014 vyšlo, že studenti, kteří v dětství četli, věří, že životu dává smysl rozum. Studenti čtenáři dále věří, že člověk může ovlivnit průběh svého života.

Dalším výsledkem zpracovaného výzkumu je, že studenti FHS, kteří v dětství četli knihy, se spíše neztotožňují s konformním stylem života, což vyplývá z faktu, že v roce 2014 i 2012 vyšel statisticky významný vztah mezi čtenářstvím a nesouhlasem s výrokem, že „nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů“. V obou letech se také projevila souvislost mezi čtenářstvím a racionalitou – studenti, kterým se v dětství předčítalo, spíše souhlasili s výrokem, že „smysl dává životu především rozum“.

U všech výsledků empirického výzkumu je třeba pamatovat na to, že výsledky může zkreslovat vysoká míra homogenity vzorku, neboť se jedná pouze o studenty vysoké školy.

Použitá literatura:

BENGTSON, Vern L., BIBLARZ, Timothy J., ROBERTS, Robert E. L. (2002): How Families Still Matter: A Longitudinal Study of Youth in Two Generations. Cambridge University Press.

GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. (2003): Jak čtou české děti? [online]. Praha: Gabal, Analysis & Consulting. Dostupný z: <<http://www.gac.cz/documents/CTENARI-FINAL.pdf>>

HUDEČEK, Jaroslav. (1986): Hodnotové orientace v motivační sféře osobnosti. Praha: Academia.

CHALOUPKA, Otakar. (1995): Rodina a počátky dětského čtenářství. Praha: Victoria Publishing.

CHALOUPKA, Otakar. (1982): Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros.

CHALOUPKA, O. (1999): Víme co – ale víme jak? Pp. 2-16 in *Zlatý máj, O dětské literatuře a umění*. Praha: Česká sekce IBBY.

PÁVKOVÁ, Jiřina. (2002): Pedagogika volného času. 3.vyd. Praha: Portál

PRUDKÝ, Libor a kol. (2009): Inventura hodnot. Academia.

PRUDKÝ, Libor. (2014): Rozvoj osobnosti vysokoškoláků jako součást kvality výuky. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury

RABUŠICOVÁ, Lenka, KAMANOVÁ, Lenka, PEVNÁ, Kateřina. (2011): O mezigeneračním učení. Brno: MUNI PRESS

ŘÍČAN, Pavel. (2014): Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání. 3. vyd. Praha: Portál

ŠAFR, Jiří a kol. (2012): Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

ŠMÍDOVÁ, Michaela, VÁVRA, Martin (eds.). (2010): Hodnotová a sociální reprodukce v rodině: první výsledky z výzkumu dvou generací. Praha: CESES FSV UK.

TRÁVNÍČEK, J. (2008): Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize. Host.

TRÁVNÍČEK, J. (2011): Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení. Host.

VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka a kol. (2012): Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

Přílohy

Dotazník z roku 2014:

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze

2014	datum	č
------	-------	---

Vážená kolegyně, vážený kolego,

obracíme se na vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník pokládá závažné otázky týkající se hodnotových orientací vysokoškoláků. Je součástí výzkumu, který běží na FHS UK od roku 2002.

Výzkum je anonymní. Přečtěte si nejprve znění dotazníku tak, abyste rozuměli všem položeným otázkám a poznali všechny možnosti odpovědi. Kdybyste měl/a nějaké pochybnosti o tom jak otázkám či způsobům odpovědi porozumět, zeptejte se toho, kdo vám dotazníky rozdává.

Věříme, že vás tento dotazník zaujme a že se mu budete věnovat s vážností. Jenom pravdivé a vážně myšlené odpovědi mají smysl. Už proto, že analýza výsledků tohoto výzkumu se může pro některé z Vás stát důležitou součástí Vašeho studia. Bez vašich odpovědí není možné zkoumané problémy poznat.

Děkujeme za spolupráci!

Za řešitelský tým při Fakultě humanitních studií UK

Libor Prudký

1. Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?

(Zakroužkujte v každém řádku příslušné číslo podle míry důležitosti ve Vašem životě.

Platí, že 1 = velmi důležitá; 2 = dost důležitá; 3 = ne příliš důležitá; 4 = vůbec nedůležitá)

1.A Práce	1	2	3	4
1.B Rodina	1	2	3	4
1.C Přátelé a známí	1	2	3	4
1.D Volný čas	1	2	3	4
1.E Politika	1	2	3	4
1.F Náboženství	1	2	3	4

2. Můžete říci, kde nacházíte zdroje vašeho vnitřního klidu, kde nacházíte pohodu, klid, jistotu?

(Zakroužkujte jednu z předepsaných možností odpovědi)

- Doma s rodinou
- Při práci
- Na dovolené, při sportování
- S přáteli
- V kostele
- Při rozjímání o víře
- Sám bez lidí
- Při zábavě
- Ve vztahu s partnerkou/partnerem
- Při pomoci jiným, při práci pro veřejné účely
- Při nakupování
- Nemám žádný takový zdroj klidu
- Jinde, jinak, jak:

3. Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.? (Zakroužkujte jednu z předepsaných odpovědí)

- a. Velmi často
- b. Často
- c. Občas
- d. Zřídka
- e. Nikdy
- f. Neví

4. Nyní se zaměříme na čtení, sledování televize a rozhlasu a počítač. U každého výroku zaškrtněte, jak často se tak dělo v době, kdy jste chodil na druhý stupeň základní školy, tj. mezi Vaším 11. a 15. rokem? (Vyberte jednu odpověď v každém řádku)

	Velmi často	Často	Občas	Zřídka	Nikdy	Neví
4.1 Díval/a jsem se na televizi.						
4.2 Seděl jsem u počítače a hrál hry a jen tak						
4.3 Seděl jsem u počítače a vyhledával informace, poznatky a kontakty						
4.4 Sledoval jsem DVD a videokazety						
4.5 Poslouchal jsem hudbu z „veže“,						
4.6 Četl/a jsem knihy.						

5. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky? (Pokud byl přístup obou rodičů rozdílný, uveďte přístup, který byl pro Vaši rodinu více charakteristický. Vyberte jednu odpověď v každém řádku)

	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neví
5.1 Rodiče dbali na to, abych měl/a dobrý prospěch ve škole					
5.2 O rozhodnutí rodičů se nediskutovalo, muselo se					
5.3 Když po mně něco rodiče chtěli, vysvětlili mi proč					
5.4 Rodiče si se mnou hodně povídali					
5.5 Rodiče na mně kladli velké nároky					
5.6 Rodičům bylo jedno, co dělám					
5.7 Rodiče si našli čas na hru a vymýšlení nových zajímavých věcí					
5.8 Rodiče se mi snažili porozumět					
5.9 Rodiče používali při mé výchově fyzické tresty.					
5.10 Rodiče velmi dbali na dodržování pořádku					
5.11 Rodiče mě podporovali za každé situace					
5.12 Rodiče chtěli vědět, jak, kde a s kým trávím svůj volný					
5.13 Rodiče mě nechávali plánovat si věci podle svého					
5.14 Často jsem musel/a pomáhat v domácnosti					
5.15 Rodiče mi zakazovali dívat se na určité typy pořadů					
5.16 Rodiče si se mnou povídali o knihách, které jsem četl/a					

6. Existuje někdo, kdo pro Vás představuje určitý vzor? Komu byste se chtěl/a podobat?

(Napište prosím, zda ano či ne a pokud ano, jaké jsou charakteristiky této osobnosti. Případně i napište kdo to je.)

7. Myslíte si, že Vás následující věci naučila spíše základní či střední škola nebo rodiče?

Školou nemyslíme jenom učitele, ale celkové prostředí na škole, kterou jste navštěvoval/a.

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku)

	Dosud jsem se to nikde nenaučil/a	Spíše škola	Škola i rodiče stejně	Spíše rodiče	Ani škola ani rodiče, naučil mne někdo jiný	Já sám/sama
7.1 Snažit se prosadit						
7.2 Samostatně myslet						
7.3 Umět získat pro sebe výhody						
7.4 Poslouchat autority						
7.5 Vycházet s ostatními v kolektivu						
7.6 Mít dobré způsoby chování						
7.7 Užívat si života						
7.8 Dotahovat věci do konce						
7.9 Dodržovat dané slovo						
7.10 Věřit v Boha						
7.11 Pomáhat potřebným						
7.12 Být snášenlivý a ohleduplný k jiným lidem						
7.13 Být odpovědný za své skutky						
7.14 Mít zájem o poznání, o vzdělání						
7.15 Porozumět sám/sama sobě						

8. Na jaké střední škole jste maturoval/a?

(Zaškrtněte jednu z předložených možností, tj. druh školy, na které jste maturoval/a)

- na osmiletém gymnáziu - denní studium
- na jiném gymnáziu - denní studium
- na střední odborné škole typu průmyslová škola - denní studium
- na střední odborné škole typu ne-průmyslová škola (např. ekonomická, sociálně - právní, atp.) - denní studium
- na integrované střední škole s maturitou - denní studium
- na střední škole jsem studoval/a dálkově (večerně). Šlo konkrétně o školu:
- na jiné škole, a to:

9. Jakými zásadami by se měla řídit společnost, v níž byste chtěl(a) žít Vy? Přečtěte si několik dvojic takovýchto zásad a u každé dvojice vyberte, které zásadě dáváte přednost.

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	rozhodně první	spíše první	spíše druhé	rozhodně druhé	nevím	
9.1 zaměřit se na co nejvyšší ekonomický výkon	1	2	3	4	5	-zaměřit se na poklidný život, nehonit se
9.2 upřednostňovat dodržování tradic	1	2	3	4	5	-upřednostňovat modernizační změny
9.3 rozhodovat spíše podle odborníků	1	2	3	4	5	-rozhodovat spíše podle názorů veřejnosti
9.4 usilovat o co největší technickou vyspělost	1	2	3	4	5	- usilovat hlavně o duchovní rozvoj
9.5 vnášet především řád do života	1	2	3	4	5	- dávat lidem co největší volnost

10. Jaký je Váš názor na následující výroky?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	1.Rozhodně souhlasím	2.Spíše souhlasím	3.Spíše nesouhlasím	4.Rozhodně nesouhlasím
10.1 Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.				
10.2 Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.				
10.3 Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.				
10.4 Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.				
10.5 Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.				
10.6 Bylo by dobré, aby většina lidí v České republice věřila v Boha.				
10.7 Každý musí své problémy řešit sám.				
10.8 Život si musíme udělat tak příjemný, jak to jen jde.				
10.9 Usilovat o úspěch je to hlavní				
10.10 Rozhodující je dosáhnout cíl, jakým způsobem, to je vedlejší				
10.11 Pohoda je důležitější než úspěch v práci				

11. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uved'te prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

		1	2	3	4	5	9
11.1	Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života						
11.2	Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh						
11.3	V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu						
11.4	Život má jen ten smysl, který mu sami dáme						
11.5	Smysl dává životu především rozum						
11.6	Bez lásky nemá život smysl						

12. Uved'te prosím u každého z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.

(Platí, že 1 = takové chování není přijatelné nikdy; a naopak 10 = takové chování je přijatelné vždycky. Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

12.1Šidit na daních, když je příležitost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.2Denně užívat alkohol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.3Užívat lehké drogy, např. marihuanu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.4Lhát ve vlastním zájmu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.5Jako ženatý/vdaná (či jako nesezdaní partneři) mít „vedlejší“ milostný poměr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.6Přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.7Domácí násilí	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.8Potrat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.9Ukončit život nevyléčitelně nemocného (euthanasie)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.10Používat nelegální software	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.11Národnostní či etnická nesnášenlivost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.12Řídit auto pod vlivem alkoholu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.13 Netřídít domovní odpad	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.14 Požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.15 Vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

13. Řekněte mi, prosím, jak silnou přináležitost pocítíte ke ... ?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	Velmi silnou	Silnou	Slabou	Žádnou
13.1.svému městu, obci				
13.2 svému kraji, regionu				
13.3 své rodině				
13.4 skupině svých kamarádů a známých				
13.5 své fakultě				
13.6 České republice				
13.7 Evropě				

14. Mohl(a) byste říci, podle svých životních zkušeností, že většině lidí je možno důvěřovat, nebo že člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný?

(Vyberte jednu z předepsaných odpovědí)

1. Většině lidí je možné důvěřovat
2. Člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný
3. Nevím, nedokáži posoudit

15. Teď Vám předkládáme dva výroky, které lidé někdy používají, když hovoří o dobru a zlu. Který z nich je bližší Vašemu stanovisku?

- A. Existují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a zlo. To platí vždy pro každého, bez ohledu na okolnosti.
- B. Nikdy neexistují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a co zlo. To, co je dobro a co zlo, závisí pouze na okolnostech v danou chvíli.

Vyberte jednu z předepsaných odpovědí:

- 1: souhlasím s výrokem A;
- 2: souhlasím s výrokem B;
- 3: nesouhlasím ani s jedním z nich

16. Proč jsou u nás lidé, kteří žijí v nouzi? Který z následujících důvodů takové situace považujete za nejdůležitější?

(Vyberte jednu z předepsaných odpovědí)

1. protože mají smůlu
2. z lenosti a nedostatku pevné vůle
3. protože je v naší společnosti bezpráví
4. nevyhnutelně to patří k pokroku
5. žádný z těchto důvodů
6. nevím

17. Ještě to není tak dávno, co jste se rozhodoval/a zda jít studovat na vysokou školu nebo ne. Můžete uvést, co Vás přivedlo k rozhodnutí jít na vysokou školu?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku. Využijte při tom stupnici, kde 1. Rozhodně ano; 2. Pouze částečně; 3. Spíše ne; 4. Rozhodně ne)

17.1 Rozvíjet svoji vzdělanost, znalosti a schopnosti	1	2	3	4
17.2 Získat možnosti dobré profesionální kariéry	1	2	3	4
17.3 Získat dobré postavení ve společnosti	1	2	3	4
17.4 Získat vysokoškolský titul	1	2	3	4
17.5 Pokračovat v rodinné tradici	1	2	3	4
17.6 Získat možnost dobře placeného zaměstnání	1	2	3	4
17.7 Prohloubit zájem o konkrétní obor	1	2	3	4
17.8 Oddálit praxi, žít studentským životem	1	2	3	4
17.9 Něco jiného, co:				

18. Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš vlastní názor, mínění, smýšlení?

(Vyberte jednu z možných odpovědí)

1. nevěřím v Boha
2. nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu
3. nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc
4. někdy věřím v Boha, někdy ne
5. věřím v Boha, přestože mám své pochybnosti
6. vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti

19. Během svého života jste většinou bydlel/a

(Vyberte jednu z možností)

1. v obci do 2 tisíc obyvatel
2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel
3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel
4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel
5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel
6. v obci nad 100 tisíc obyvatel
7. v Praze
8. jiná situace, jaká:

20. Hlásil/a jste se na tuto fakultu rozhodnut/a, že ji chcete studovat, nebo to bylo jinak?

(Vyberte jednu možnost.)

1. ano, chtěl/a jsem studovat právě na této fakultě
2. spíše ano, chtěl/a jsem studovat na fakultě tohoto zaměření
3. ani tak, ani tak: nebyl/a jsem si jist/a na jaké fakultě chci studovat
4. spíše ne, chtěl/a jsem studovat na jiné fakultě, ale tam jsem se nedostal/a
5. rozhodně ne, chtěl/a jsem studovat něco zcela jiného, ale tam jsem se nedostal/a
6. jiná situace, jaká:

21. Během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

(Vyberte **jednu** z možností)

1. po celou dobu oba vlastní rodiče
2. po většinu této doby oba vlastní rodiče
3. po většinu doby či stále oba rodiči, z nich byl ale jen jeden vlastní
4. převážně jen jeden z rodičů
5. převážně či po celou dobu bez rodičů
6. jiná situace, jaká:

22. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

(Vyberte **jednu** možnost)

1. ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi
2. ano, ale jejich rady musím „filtrvat“
3. jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo
4. skoro vůbec to nepřichází v úvahu
5. rozhodně ne

23. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

(Vyberte **jednu** z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

24. A jaké nejvyšší vzdělání dosáhla Vaše matka?

(Vyberte **jednu** z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

25. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti v níž žijete.

(I tady vyberte **jednu odpověď** v každém řádku podle toho, jak je vybavena domácnost, v níž žijete.)

	vybavení domácnosti	v naší domácnosti toto		
		1. máme	2. nemůžeme si to dovolit	3. nemáme z jiného důvodu
25.1	pokoj pro každého člena domácnosti			
25.2	počítač připojený na internet			
25.3	vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům			
25.4	knihovna nejméně s 500 svazky			

26. Bez ohledu na to, jestli jste ženatý/vdaná nebo ne: Žijete NYNÍ se stálou partnerkou/partnerem ve společné domácnosti?

1. ano, a to (přibližná doba).....
2. ne

27. V Praze bydlíte/budete bydlet při vstupu do studia na FHS

(Vyberte jednu možnost)

1. na koleji
2. v podnájmu
3. u rodičů
4. u příbuzných
5. ve vlastním bytu
6. nebydlím tady, denně dojíždím
7. jinak, jak:

28. Narodil/a jste se v roce:.....

29. Jste

1. žena
2. muž

Ještě jednou děkujeme za spolupráci!